YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
(viides jaosto)

8 päivänä lokakuuta 2008 *

Asiassa T-73/04,

Le Carbone-Lorraine, kotipaikka Courbevoie (Ranska), edustajanaan aluksi asianajajat A. Winckler ja I. Simic, sittemmin Winckler ja asianajaja H. Kanellopoulos,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre ja É. Gippini Fournier,

vastaajana,

jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta vaaditaan kumoamaan [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia C.38.359 – Sähköiset ja

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

mekaaniset hiili- ja grafiittituotteet) 3.12.2003 tehty komission päätös 2004/420/EY ja jossa toissijaisesti vaaditaan kyseisellä päätöksellä kantajalle määrätyn sakon kumoamista tai sen määrän alentamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras (esittelevä tuomari) sekä tuomarit M. Prek ja V. Ciucă,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Andová,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 28.2.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Riidan taustalla olevat tosiseikat

1 Le Carbone-Lorraine (jäljempänä LCL tai kantaja) on ranskalainen yritys, joka valmistaa sähköalalla ja mekaanisella alalla käytettäviä hiili- ja grafiittituotteita.

2 Morgan Crucible Company plc:n (jäljempänä Morgan) edustajat tapasivat 18.9.2001 komission virkamiehiä tarjoutuakseen toimimaan yhteistyössä Euroopan markkinoilla olevan sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden kartellin olemassaolon toteennäyttämiseksi ja pyytääkseen, että tähän yritykseen sovellettaisiin sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetussa komission tiedonannossa 96/C 207/04 (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä yhteistyötiedonanto) määrättyjä lieventämistoimenpiteitä.

3 Komissio osoitti 2.8.2002 C. Conradty Nürnberg GmbH:lle (jäljempänä Conradty), SGL Carbon AG:lle (jäljempänä SGL), Schunk GmbH:lle ja sen tytäryhtiö Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH:lle (jäljempänä yhdessä Schunk), Eurocarbo SpA:lle, Luckerath BV:lle, Gerken Europe SA:lle ja kantajalle 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 11 artiklan nojalla tietojensaantipyyntöjä, jotka koskivat niiden menettelyjä kyseisillä markkinoilla. Schunkille osoitettu kirje koski myös sen 28.10.1999 ostaman Hoffmann & Co. Elektrokohle AG:n toimintaa (jäljempänä Hoffmann).

4 Kantaja pyysi komissiolle 16.8.2002 lähettämässään telekopiossa, että yhteistyötiedonantoa sovellettaisiin.

5 Kantaja lähetti 22.8. ja 23.9.2002 komissiolle kartellia koskevia todisteita.

6 Komissio vastaanotti 30.9.2002 kantajan vastauksen asetuksen N:o 17 11 artiklaan perustuvaan tietojensaantipyyntöön.

7 Saamiensa tietojen perusteella komissio lähetti 23.5.2003 väitetiedoksiannon kantajalle sekä muille asianomaisille yrityksille, eli Morganille, Conradtylle, SGL:lle, Schunkille ja Hoffmannille. Kantaja totesi vastauksessaan, ettei se lähtökohtaisesti kiistänyt väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja.

8 Sen jälkeen kun asianomaisia yrityksiä, Morgania ja Conradtyä lukuun ottamatta, oli kuultu, komissio teki 3.12.2003 päätöksen 2004/420/EY [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia C.38.359 – Sähköiset ja mekaaniset hiili- ja grafiittituotteet) (jäljempänä päätös), joka annettiin kantajalle tiedoksi 11.12.2003 päivätyllä kirjeellä. Päätöksen lyhennelmä julkaistiin 28.4.2004 Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä (EUVL L 125, s. 45).

9 Komissio toteaa päätöksessä, että yritykset, joille päätös on osoitettu, osallistuivat EY 81 artiklan 1 kohdan ja 1.1.1994 lukien Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA) 53 artiklan 1 kohdan yhteen jatkettuun rikkomiseen siten, että ne suoraan tai välillisesti vahvistivat myyntihinnat ja asiakkaisiin sovellettavat muut myyntiehdot, että ne jakoivat markkinat muun muassa jakamalla asiakkaat ja että ne suorittivat koordinoituja toimintoja (määrälliset rajoitukset, hinnankorotukset ja boikotit) niitä kilpailijoita vastaan, jotka eivät olleet kartellin jäseniä (päätöksen toinen perustelukappale).

10 Päätöksessä on seuraavat säännökset:

”*1 artikla*

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklan 1 kohdan ja 1.1.1994 lukien ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla mainittujen ajanjaksojen

aikana sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla:

– [Conradty], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999

– [Hoffmann], syyskuusta 1994 lokakuuhun 1999

– [LCL], lokakuusta 1988 kesäkuuhun 1999

– [Morgan], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999

– [Schunk], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999

– [SGL], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa tarkoitetuista rikkomuksista määrätään seuraavat sakot:

– [Conradty]: 1 060 000 euroa

– [Hoffmann]: 2 820 000 euroa

– [LCL]: 43 050 000 euroa

– [Morgan]: 0 euroa

– [Schunk]: 30 870 000 euroa

– [SGL]: 23 640 000 euroa.

Sakot on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta lukien – –

Tämän määräajan päättymisestä lukien sovelletaan automaattisesti korkotasoa, jota Euroopan keskuspankki soveltaa pääasiallisissa jälleenrahoitustoiminnoissaan tämän päätöksen tekokuukauden ensimmäisenä päivänä, korotettuna 3,5 prosenttiyksiköllä.”

11 Komissio piti sakkojen määrää laskiessaan rikkomista erittäin vakavana, kun otettiin huomioon sen luonne, sen vaikutukset kyseisten tuotteiden markkinoihin ETA:lla, vaikkei niitä voitukaan täsmällisesti mitata, ja kyseisten maantieteellisten markkinoiden laajuus (päätöksen 288 perustelukappale).

12 Ottaakseen huomioon kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen lainvastaisen menettelyn erityisen merkityksen ja siis sen todellisen vaikutuksen kilpailuun komissio jakoi asianomaiset yritykset kolmeen luokkaan sen mukaan, mikä oli niiden merkitys kyseisillä markkinoilla niiden markkinaosuuksien perusteella (päätöksen 289–297 perustelukappale).

13 Kantaja ja Morgan, joita pidettiin kahtena suurimpana toimijana yli 20 prosentin markkinaosuuksilla, luokiteltiin näin ollen ensimmäiseen luokkaan. Schunk ja SGL, jotka ovat keskisuuria toimijoita 10 ja 20 prosentin välille sijoittuvine markkinaosuuksineen, sijoitettiin toiseen luokkaan. Hoffmann ja Conradty, joita pidettiin pieninä toimijoina siitä syystä, että niiden markkinaosuudet alittivat 10 prosenttia, sijoitettiin kolmanteen luokkaan (päätöksen 37 ja 297 perustelukappale).

14 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella komissio piti rikkomisen vakavuuteen nähden määritettynä perusmäärän laskentapohjana 35:tä miljoonaa euroa kantajalle ja Morganille, 21:tä miljoonaa euroa Schunkille ja SGL:lle ja 6:ta miljoonaa euroa Hoffmannille ja Conradtylle (päätöksen 298 perustelukappale).

15 Rikkomisen kestosta komissio totesi, että kaikki asianomaiset yritykset olivat syyllistyneet pitkäkestoiseen rikkomiseen. Koska SGL:n, Morganin, Schunkin ja Conradtyn osallistuminen rikkomiseen oli kestänyt yksitoista vuotta ja kaksi kuukautta, komissio korotti niille määritettyä perusmäärän laskentapohjaa 110 prosentilla. Kantajan rikkomisen komissio katsoi kestäneen kymmenen vuotta ja kahdeksan kuukautta ja korotti laskentapohjaa 105 prosentilla. Hoffmannin osalta laskentapohjaa korotettiin 50 prosentilla siitä syystä, että rikkominen oli kestänyt viisi vuotta ja yhden kuukauden (päätöksen 299 ja 300 perustelukappale).

16 Rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella määritetyksi sakon perusmääräksi vahvistettiin siis 73,5 miljoonaa euroa Morganille, 71,75 miljoonaa euroa kantajalle, 44,1 miljoonaa euroa Schunkille ja SGL:lle, 12,6 miljoonaa euroa Conradtylle ja 9 miljoonaa euroa Hoffmannille (päätöksen 301 perustelukappale).

17 Komissio katsoi, ettei asianomaisia yrityksiä vastaan tai niiden hyväksi ollut olemassa raskauttavia eikä lieventäviä seikkoja (päätöksen 316 perustelukappale).

18 Yhteistyötiedoksiannon soveltamisesta on todettava, että Morganille ei määrätty sakkoa, sillä se oli ensimmäinen yritys, joka raportoi komissiolle kartellista (päätöksen 319–321 perustelukappale).

19 Komissio myönsi kyseisen tiedoksiannon D kohdan mukaisesti kantajalle alennuksen, joka oli 40 prosenttia, Schunkille ja Hoffmannille alennuksen, joka oli 30 prosenttia, ja SGL:lle – joka oli ollut viimeinen yhteistyöhön ryhtynyt yritys – alennuksen, joka oli 20 prosenttia; alennukset laskettiin sen sakon määrästä, joka kullekin niistä olisi määrätty, jolleivät ne olisi toimineet yhteistyössä (päätöksen 322–338 perustelukappale).

20 Komissio muistutti päätöksessä otsikon ”Maksukyky ja muut tekijät” alla, hylättyään ensin SGL:n ja kantajan lausumat, joilla ne olivat pyrkineet todistamaan olevansa kyvyttömiä maksamaan sakkoa, että se oli hiljattain jo määrännyt SGL:lle kaksi huomattavaa sakkoa sen osallistumisesta muuhun kartellitoimintaan.

21 Komissio täsmensi, että SGL:lle oli [EY 81] artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/E-1/36.490 - Grafiittielektrodit) 18.7.2001 tehdyllä päätöksellä 2002/271/EY (EYVL 2002, L 100, s. 1) ”grafiittielektrodeiksi” kutsutussa asiassa ja [EY 81] artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia N:o C.37.667 – Erikoisgrafiitti) 17.12.2002 tehdyllä päätöksellä 2006/460/EY (EUVL 2006, L 180, s. 20) ”erikoisgrafiitiksi” kutsutussa asiassa määrätty 80,2 miljoonan euron suuruinen sakko sen osallistumisesta grafiittielektrodikartelliin ja kaksi sakkoa, joiden määrät olivat yhteensä 27,75 miljoonaa euroa, sen osallistumisesta isostaattisten erikoisgrafiittien kartelliin ja puristettujen erikoisgrafiittien kartelliin (päätöksen 358 perustelukappale).

22 Komissio otti huomioon SGL:n vakavat taloudelliset vaikeudet ja sen, että sen syyksi hiljattain luetut erilaiset kartellitoiminnat olivat tapahtuneet samanaikaisesti, ja katsoi, että näissä erityisissä olosuhteissa tosiasiallisen varoittavan vaikutuksen takaamiseksi ei ollut tarpeen määrätä SGL:lle sakon kokonaismäärää, ja alensi sakkoa 33 prosentilla 23,64 miljoonaan euroon (päätöksen 360 perustelukappale).

23 Koska komissio katsoi, että kantajan tilanne erosi hyvin paljon SGL:n tilanteesta, se ei myöntänyt sille ”muiden tekijöiden” nojalla minkäänlaista alennusta sakosta (päätöksen 361 ja 362 perustelukappale).

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset

24 Kantaja nosti tämän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 20.2.2004 jättämällään kannekirjelmällä.

25 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin, esittelevä tuomari siirrettiin viidennen jaoston puheenjohtajaksi ja tämä asia siirrettiin näin ollen tälle jaostolle.

26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (viides jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Asianosaisten vaatimukset ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 28.2.2008 pidetyssä istunnossa.

27 Tässä istunnossa komissio luopui vastakanteestaan, jossa se vaati sakon määrän korottamista, sen jälkeen kun kantaja oli täsmentänyt tiettyjen lausumiensa ulottuvuutta, mikä merkittiin istuntopöytäkirjaan.

28 Komissio esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kehotuksesta vastapuolelle 30.10.2001 päivätyn kirjeen, jonka Morgan oli lähettänyt komissiolle siinä tarkoituksessa, että siihen sovellettaisiin yhteistyötiedonannossa määrättyjä lieventämistoimenpiteitä. Tästä komission hallinnolliseen menettelyyn kuuluneesta kirjeestä annettiin tieto kantajalle, joka esitti siitä huomautuksensa, jotka saapuivat 26.3.2008 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen. Suullinen käsittely päätettiin 1.4.2008, ja asianosaisille ilmoitettiin tästä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamon samana päivänä päivätyllä kirjeellä.

29 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– kumoaa riidanalaisen päätöksen kantajaa koskevilta osilta

– toissijaisesti kumoaa sakon tai alentaa sen määrää

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

30 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– hylkää kanteen

– velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

31 Vaikka kantajan nostamalla kanteella onkin kaksi kohdetta, koska sillä vaaditaan pääasiallisesti päätöksen kumoamista ja toissijaisesti sakon kumoamista tai sen määrän alentamista, kantaja on kirjelmissään esittänyt eri väitteensä kuitenkin epäselvästi.

32 Kantaja, jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on istunnossa kehottanut kertomaan, mitä sen tietyt lausumat oikein tarkoittavat, on ilmoittanut, että lausumilla, jotka koskevat sen passiivista roolia rikkomisen toteuttamisessa hiili- ja grafiittiharkkomarkkinoilla, pyritään yksinomaan vetoamaan lieventävään seikkaan ja näin ollen vaatimaan sakon määrän alentamista. Samoin kantaja on täsmentänyt, ettei se kiistä olleensa läsnä teknisen komitean kokouksissa, joissa käsiteltiin mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita, eikä tästä syystä osallisuuttaan rikkomiseen tällä alalla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on merkinnyt nämä ilmoitukset istuntopöytäkirjaan.

33 Tässä vaiheessa on todettava, että vaikka kantaja on nimenomaisesti vaatinut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan päätöksen kokonaisuudessaan kaikilta kantajaa koskevilta osilta, kaikilla sen esittämillä perusteilla pyritään asettamaan kyseenalaiseksi vain päätöksen sakkoja koskeva osa ja tarkemmin ottaen päätöksen 2 artikla, jossa komissio vahvistaa kantajan sakon määräksi 43 050 000 euroa. Koska koko päätöksen kumoamista koskevan vaatimuksen tueksi ei ole esitetty mitään väitteitä, tämä vaatimus on hylättävä, ja ainoastaan kantajan esittämän sakon kumoamista tai sen määrän alentamista koskevan vaatimuksen perusteltavuus on syytä tutkia.

Oikeudellinen virhe, jonka komissio on tehnyt jättäessään rajaamatta kyseisten tavaroiden markkinat tai ainakin kyseisten tavaroiden luokat

34 Kantaja väittää, että kyseisten tavaroiden markkinoiden tai ainakin kyseisten tavaroiden luokkien rajaaminen olisi tässä asiassa ollut välttämätöntä, jotta rikkominen ja sen todelliset vaikutukset olisi voitu tarkasti luonnehtia ja jotta sakon määrä olisi voitu tarkasti määrittää. Koska komissio ei myöskään ole määritellyt luotettavasti relevantteja markkinoita, se on joutunut aloittamaan hallinnollisia menettelyjä ”epäloogisesti” ja vahvistamaan sakon määrän selvästi liialliseksi.

Rikkomisen luonnehdinta

35 Kantaja väittää, että komissiolla oli oikeuskäytännön mukaisesti velvollisuus analysoida kyseisten tavaroiden markkinat tai ainakin kyseisten tavaroiden luokat, ja se viittaa tässä suhteessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-213/00, CMA CGM ym. vastaan komissio, 19.3.2003 antamaan tuomioon (Kok. 2003, s. II-913, 206 kohta).

36 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistutti kyseisessä tuomiossa, että EY 81 artiklaa sovellettaessa relevantit markkinat on määriteltävä sen selvittämiseksi, onko sopimus omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja onko sen tarkoituksena estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai onko sillä tällainen vaikutus (asia T-29/92, SPO ym. v. komissio, tuomio 21.2.1995, Kok. 1995, s. II-289, 74 kohta ja yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok. 2000, s. II-491, 1093 kohta). Tästä syystä komissiolla on velvollisuus rajata relevantit markkinat EY 81 artiklan mukaisesti tehtävässä päätöksessä ainoastaan, jos ilman tällaista rajausta ei ole mahdollista päätellä, saattaako kyseinen sopimus, yritysten yhteenliittymän päätös tai yhdenmukaistettu menettelytapa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja onko sen tarkoituksena estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai onko sillä tällainen vaikutus (asia T-62/98, Volkswagen v. komissio, tuomio 6.7.2000, Kok. 2000, s. II-2707, 230 kohta; ks. myös vastaavasti yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ym. v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. II-3141, 93–95 ja 103 kohta).

37 Tässä asiassa kantaja väittää, että kyseisten tavaroiden markkinoiden tai ainakin kyseisten tavaroiden luokkien määritteleminen ei ollut tarpeen, jotta moititut menettelytavat olisi voitu luonnehtia EY 81 artiklaan nähden, vaan jotta rikkominen ja sen todelliset vaikutukset olisi voitu täsmällisesti luonnehtia sakon määrän määrittämiseksi, mikä on moitituista menettelytavoista erillinen kysymys.

38 Viittaus edellä 35 kohdassa mainittuun asiaan CMA CGM ym. vastaan komissio on näin ollen täysin asiaankuulumaton, kun huomataan, että komissio määritteli sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alan yksityiskohtaisesti erottamalla asianomaisten tavaroiden eri tyypit (päätöksen 4–13 perustelukappale) ja kyseisten tavaroiden markkinoiden maantieteellisen laajuuden selvästi toisistaan (päätöksen 48–50 perustelukappale) ja että horisontaalisilla kartelleilla, joilla vahvistetaan hinnat ja jotka ulottuvat koko ETA:n alueelle, kuten päätöksessä tarkoitettu kartelli, rikotaan selvästi yhteisön kilpailuoikeutta.

39 Todellisuudessa on selvää, että kantajan kehittelemät lausumat koskevat sitä arviointia, jonka komissio teki rikkomisen vakavuudesta, ja sakon perusmäärän laskentapohjan tällä perusteella tapahtunutta vahvistamista.

40 Kantaja katsoo pääasiallisesti, että komission olisi pitänyt tutkia rikkomisen vakavuus erikseen kunkin kartelliin kuuluneen tavaraluokan osalta. Tässä tarkastelussa se vetoaa siihen, että kartellin vaikutus sähköisiin ja mekaanisiin hiili- ja grafiittituotteisiin kokonaisuutena ottaen oli erittäin vähäinen ja että se ei ollut sekaantunut ollenkaan hiili- ja grafiittiharkkojen Euroopan markkinoihin eikä sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alaan tai että se oli sekaantunut niihin vain vähäisessä määrin ja komission olisi tästä syystä pitänyt vahvistaa erilliset laskentapohjat.

41 Tässä vaiheessa on todettava, että kantaja esittää nämä samat lausumat niissä väitteissään, jotka koskevat sakon laskentapohjan suhteettomuutta ja komission lieventävistä seikoista tekemän arvioinnin virheellisyyttä, ja että myös ne tutkitaan myöhemmin.

42 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei erikseen tarkasteltuna voi hyväksyä väitettä, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se ei rajannut kyseisten tavaroiden markkinoita tai ainakin kyseisten tavaroiden luokkia.

43 Heti ensiksi on tärkeää todeta komission katsoneen, että päätöksen adressaatteina olleet yritykset olivat osallistuneet EY 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan ”monitahoiseen, yhtenä kokonaisuutena pidettävään ja jatkettuun rikkomiseen”, joka oli ulottunut kaikkialle ETA:lla, ja että kantaja on vastauksessaan nimenomaisesti todennut, ettei se tässä asiassa kiistä yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen olemassaoloa.

44 Sitten päätöksestä ilmenee, että sakot on määrätty asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla ja että komissio on määrittänyt sakkojen määrän soveltamalla menetelmää, josta määrätään suuntaviivoissa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [HT] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat), vaikka päätöksessä ei nimenomaisesti niihin viitatakaan.

45 Suuntaviivoissa määritellyn menetelmän mukaan komissio ottaa asianomaisille yrityksille määrättävien sakkojen määrää laskiessaan lähtökohdakseen summan, joka määritetään kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella. Rikkomisen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja asian kannalta merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden laajuus (1 kohdan A alakohdan ensimmäinen alakohta). Tässä yhteydessä kilpailusääntöjen rikkomiset jaetaan kolmeen luokkaan, nimittäin ”vakavaa vähäisempiin”, joista määrättävä sakko voi olla 1 000 eurosta 1 miljoonaan euroon, ”vakaviin”, joista määrättävä sakko voi olla 1 miljoonasta 20 miljoonaan euroon, ja ”erittäin vakaviin”, joista määrättävä sakko voi olla yli 20 miljoonaa euroa (1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta). Kussakin luokassa määrättävien seuraamusten asteikko antaa suuntaviivojen mukaan mahdollisuuden vaihdella yritykseen sovellettavaa seuraamusta rikkomisen laadun mukaan (1 kohdan A alakohdan kolmas alakohta). Lisäksi suuntaviivojen mukaan on tarpeen ottaa huomioon rikkomisiin syyllistyneiden todellinen taloudellinen kyky aiheuttaa vakavaa vahinkoa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille ja määrittää sakon määrä tasolle, joka on riittävän varoittava (1 kohdan A alakohdan neljäs alakohta).

46 Näin ollen on selvää, että ”rikkomisen” konkreettinen vaikutus markkinoihin on otettava huomioon, silloin kun se on mitattavissa, ja että komissiolla ei – toisin kuin kantaja väittää – suuntaviivojen mukaan ole minkäänlaista velvollisuutta tarkastella kartellin vaikutusta erikseen kunkin kyseisen tavaraluokan osalta.

47 Kantajan näkemys on myös ristiriidassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-83/91, Tetra Pak vastaan komissio, 6.10.1994 antaman tuomion (Kok. 1994, s. II-755, Kok. Ep. XVI, s. II-1) kanssa, johon molemmat asianosaiset ovat viitanneet ja jolla hylättiin sellaisen yrityksen nostama kanne, jolle komissio oli määrännyt yhden sakon useista EY 82 artiklan rikkomisista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tuon tuomion 236 kohdassa seuraavaa:

”– – komission ei, toisin kuin kantaja väittää, tarvitse eritellä sakon määrää sen yksilöimiseksi, mikä sakon osa on seurausta mistäkin väärinkäytöstä. On todettava erityisesti, että sellainen erittely on mahdotonta silloin kun, kuten käsiteltävänä olevassa asiassa, kaikki kilpailusääntöjen rikkomiset ovat osa yhtenäistä kokonaisstrategiaa ja kun niitä on näin ollen sekä [EY 82] artiklan kannalta että sakon määräämiseksi tarkasteltava kokonaisuutena. Riittää, että komissio täsmentää päätöksessä ne arviointiperusteet, joiden mukaisesti se on määrittänyt yritykselle määrätyn sakon yleisen tason. Sen ei tarvitse yksilöidä sitä, miten se on ottanut huomioon kunkin yksittäisen seikan, jotka on mainittu näiden arviointiperusteiden yhteydessä ja jotka ovat vaikuttaneet sakon yleisen tason määrittämiseen.”

48 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi edellä 36 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa Cimenteries CBR ym. vastaan komissio (tuomion 4761 kohta) katsonut, että komissio saattoi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla määrätä useisiin rikkomisiin syyllistyneelle yritykselle yhden ainoan sakon eikä sen tarvinnut eritellä kustakin rikkomisesta seuranneen sakon määrää. Näin on sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun kyseiset eri rikkomiset liittyvät yhtenäiseen kokonaisstrategiaan.

49 Näistä tuomioista seuraa, ettei kantaja voi perustellusti väittää, että komissiolla olisi tässä tapauksessa ollut velvollisuus tarkastella erikseen kutakin todetun yhden ainoan rikkomisen muodostavaa tekijää, muun muassa siitä syystä, että olemassa oli kaikille kartellin jäsenille yhteinen strategia, sillä komissiolla ei ole velvollisuutta tutkia kunkin rikkomisen vakavuutta, kun se määrää yhden ainoan sakon useisiin rikkomisiin syyllistyneelle yritykselle.

50 Toisin kuin kantaja väittää, tämä päätelmä ei mahdollista kartelliin osallistuneiden yritysten ”mielivaltaista kollektiivista rankaisemista”.

51 Komissio sovelsi päätöksessä (289–298 perustelukappale) ”eriytettyä kohtelua” vahvistaessaan perusmäärän laskentapohjan, ja suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kuudennen alakohdan mukaisesti se teki eron useiden yritysluokkien välillä niiden markkinaosuuksien suuruuden mukaisessa suhteessa. Näin meneteltäessä rajoitettu läsnäolo tietyillä markkinoilla voi mahdollisesti johtaa pienempään laskentapohjaan, vaikka tässä tapauksessa kantaja on sen kyseisten tavaroiden markkinoilta saama liikevaihto huomioiden sijoitettu ensimmäiseen luokkaan.

52 Lisäksi komission oli lieventäviä seikkoja arvioidessaan tutkittava ja se tutki kunkin asianomaisen yrityksen osallistumisen suhteellisen vakavuuden, johon kantaja viittaa niissä lausumissaan, jotka liittyvät siihen, ettei se ollut sekaantunut tiettyjä tavaroita koskeneisiin lainvastaisiin menettelytapoihin tai että se oli sekaantunut niihin vain vähäisessä määrin.

53 Komission tältä osin tekemien arviointien perusteltavuus tutkitaan tästä syystä jäljempänä yhdessä kantajan niiden väitteiden kanssa, jotka liittyvät välittömästi näihin kysymyksiin.

Menettely komissiossa

54 Kantajan mukaan se, että komissio aloitti yhden ainoan sellaisia menettelytapoja koskevan menettelyn, jotka kattoivat useita toisistaan täysin eroavia tavaraluokkia, on

selvästi epäjohdonmukaista ja hyvän hallinnon periaatteen vastaista. Komission olisi pitänyt

– amerikkalaisten viranomaisten tavoin joko tehdä yksi ainoa, kaikkia sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alan kartelleja koskeva päätös, mistä olisi seurannut, että komission olisi pitänyt määrätä kantajalle enintään 61,37 miljoonan euron suuruinen sakko

– tai tehdä kutakin kyseistä tavaraluokkaa koskevia useita päätöksiä asioista grafiittielektrodit ja erikoisgrafiitit ilmenevän päätöskäytäntönsä mukaisesti, mistä olisi seurannut, että komission olisi pitänyt määrätä laskentapohja merkittävästi pienemmäksi kuin 35 miljoonaa euroa.

55 Ensinnäkin on huomautettava, ettei kantaja väitä, että grafiittielektrodeja ja erikoisgrafiitteja koskevissa komission päätöksissä tarkoitetut kartellit ja kartelli, joka johti päätöksen tekemiseen, olisivat todellisuudessa yksi ja sama rikkomus, vaan se väittää yksinomaan, että amerikkalaiset kilpailuviranomaiset olivat noudattaneet kokonaisvaltaista lähestymistapaa hiili- ja grafiittituotteiden alalla ja tehneet yhden ainoan päätöksen.

56 Ei siis ole väitetty eikä kantaja ole varsinkaan näyttänyt toteen, että komissio olisi toiminut lainvastaisesti, kun se aloitti grafiittielektrodi- ja erikoisgrafiittimarkkinoiden sekä sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden markkinoiden osalta kolme erillistä menettelyä, totesi neljä rikkomista ja määräsi kantajalle neljä erillistä sakkoa. On tärkeää korostaa, että komission oli mahdollista määrätä kantajalle neljä erillistä sakkoa, joista jokainen noudatti asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyjä rajoja, edellyttäen, että kantaja oli syyllistynyt EY 81 artiklan 1 kohdan määräysten neljään erilliseen rikkomiseen, erityisesti kun muistetaan, että erikoisgrafiitteja

koskevassa asiassa komissio aloitti yhden ainoan menettelyn, joka johti yhteen ainoaan päätökseen, jolla todettiin, että oli olemassa kaksi erillistä rikkomista, joista toinen koski isostaattisten erikoisgrafiittien ja toinen puristetun erikoisgrafiitin markkinoita, ja jossa se määräsi kantajalle kaksi erillistä sakkoa.

57 Lisäksi on selvää, että amerikkalaisten kilpailuviranomaisten noudattama käytäntö ei voi velvoittaa komissiota, joka on vastuussa yhteisön kilpailupolitiikan täytäntöönpanosta ja suunnittelusta.

58 Tältä osin on todettava, että kolmansien valtioiden viranomaisten, joiden tehtävänä on suojata vapaata kilpailua, valtuuksien käyttöön niiden alueellisen toimivallan puitteissa sovelletaan mainittujen valtioiden omia vaatimuksia. Seikkoihin, jotka ovat muiden valtioiden oikeusjärjestysten taustalla kilpailun alalla, sisältyy nimittäin erityisiä päämääriä ja tavoitteita, minkä lisäksi näiden seikkojen johdosta annetaan erityisiä aineellisia sääntöjä, ja ne johtavat – kun mainittujen valtioiden viranomaiset ovat todenneet, että kilpailuoikeuden alalla sovellettavia sääntöjä on rikottu – hyvin erilaisiin oikeudellisiin seurauksiin hallinto-, rikos- ja siviilioikeuden alalla (asia C-308/04 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, Kok. 2006, s. I-5977, 29 kohta).

59 Oikeudellinen tilanne on sitä vastoin aivan toinen silloin, kun yritykseen sovelletaan kilpailuoikeuden alalla yksinomaan yhteisön oikeutta ja yhden tai useamman jäsenvaltion oikeutta, eli silloin kun kartelli rajoittuu yksinomaan Euroopan yhteisön oikeuden alueellisen soveltamisalan sisälle (ks. edellä 58 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, 30 kohta).

60 Tästä seuraa, että kun komissio määrää seuraamuksia yrityksen lainvastaisesta käyttäytymisestä, jopa sellaisesta käyttäytymisestä, joka perustuu kansainväliseen kartelliin, sen tarkoituksena on suojata sisämarkkinoilla käytävää vapaata kilpailua, joka on EY 3 artiklan 1 kohdan g alakohdan nojalla yhteisön perustavoite. Yhteisön tasolla suojatun oikeushyvän erityisluonteen vuoksi komission alaa koskevien toimivaltuuksiensa nojalla tekemät arviot voivat nimittäin poiketa huomattavasti kolmansien valtioiden viranomaisten tekemistä arvioista (edellä 58 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, 31 kohta).

61 Näin ollen kantajan vaatimukset, jotka se liittää teoreettiseen oletukseen siitä, että komissio olisi tehnyt kaikkien hiili- ja grafiittituotteiden tarkasteluun perustuvan päätöksen, ja joiden mukaan sille olisi voitu määrätä enintään 61,37 miljoonan euron suuruinen sakko ja joiden mukaan komissio olisi rikkonut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa, ovat täysin asiaankuulumattomia.

62 Toiseksi on todettava, että – toisin kuin kantaja väittää – grafiittielektrodeja ja erikoisgrafiitteja koskevista asioista ei ilmene, että yhteisön kilpailuviranomaiset olisivat tutkineet jokaiset hiili- ja grafiittituotteiden markkinat erillisissä hallinnollisissa menettelyissä.

63 Erikoisgrafiitteja koskevassa asiassa komissio aloitti yhden ainoan menettelyn, joka johti yhteen ainoaan päätökseen, jolla todettiin, että oli olemassa kaksi erillistä rikkomista, joista toinen koski isostaattisten erikosgrafiittien ja toinen puristettujen erikoisgrafiittien markkinoita, ja jossa se määräsi kantajalle kaksi erillistä sakkoa.

64 Joka tapauksessa on tärkeää korostaa komission tässä asiassa katsoneen, että päätöksen adressaatteina olleet yritykset olivat syyllistyneet EY 81 artiklan yhteen rikkomiseen. Se perusteli kantaansa päätöksen 230 perustelukappaleessa, joka kuuluu seuraavasti:

”[LCL:n] esittämästä siitä väitteestä huolimatta, jonka mukaan hiili- ja grafiittiharkot eivät voi korvata hiileen ja grafiittiin perustuvia lopputuotteita, komissio katsoo, että yksi ainoa monitahoinen rikkominen kohdistui tämän menettelyn kattamaan koko tuoteryhmään. Komissio huomauttaa tältä osin, että tuotteiden keskinäinen korvaavuus on vain yksi sen huomioon ottamista seikoista. Muilla tekijöillä, muun muassa itse kartellin toiminnalla, voi olla huomattava asema. Tässä menettelyssä kartellin jäsenet koordinoivat kaupallisen menettelynsä samoissa kokouksissa sellaisten sidottujen tuotteiden (vaikka ne eivät olleetkaan keskenään korvattavissa) koko ryhmän osalta, joita ne kaikki tai lähes kaikki valmistivat tai myivät. Lisäksi kartellisopimuksen, jonka mukaan harkkoja ei myytäisi kolmansille tai niitä myytäisiin hyvin korkeaan hintaan, pääasiallisena tavoitteena oli vahvistaa näistä harkoista valmistetuista tuotteista tehtyä kartellin pääasiallista sopimusta ja suojata sitä mahdolliselta kilpailulta. Harkkoja koskeva sopimus oli siis liitännäinen lopputuotteita koskevaan pääasialliseen sopimukseen nähden. Näitä tosiseikkoihin liittyviä tekijöitä silmällä pitäen komissio päätti käsitellä kartellin toimintoja yhtenä ainoana monitahoisena rikkomisena. Yksikään tämän päätöksen adressaateista ei ole väittänyt, että olemassa olisi ollut useita rikkomisia.”

65 Näistä objektiivisista syistä komissio aloitti tässä asiassa menettelyn, totesi, että oli olemassa yksi ainoa rikkominen, ja määräsi päätöksessä kantajalle sakon. Lisäksi on syytä muistuttaa, ettei kantaja kiistä yhden ainoan rikkomisen olemassaoloa.

66 Näin ollen sitä, että komissio päätti tehdä päätöksen määrätäkseen seuraamuksia yhdestä jatketusta rikkomisesta, ei voida pitää ”epäjohdonmukaisena” tai hyvän hallinnon periaatteen vastaisena.

67 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, että väite, jonka mukaan komissio teki oikeudellisen virheen jättäessään kyseisten tuotteiden markkinat tai ainakin kyseisten tuotteiden luokat rajaamatta, on hylättävä.

Rikkomisen vakavuutta koskevan arvioinnin virheellisyys ja sakon laskentapohjan suhteettomuus

68 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta määritettäessä otetaan huomioon lukuisia tekijöitä, joiden osalta komissiolla on harkintavaltaa (asia C-328/05 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, Kok. 2007, s. I-3921, 43 kohta; ks. myös vastaavasti yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok. 2005, s. I-5425, 240–242 kohta).

69 Kuten edellä on esitetty, komissio on nyt esillä olevassa asiassa määrittänyt sakkojen määrät soveltamalla suuntaviivoissa määriteltyä menetelmää.

70 On muistutettava oikeuskäytännöstä ilmenevän, että vaikka suuntaviivoja ei voidakaan pitää oikeussääntöinä, joita hallinto on kaikissa tapauksissa velvollinen noudattamaan, niillä vahvistetaan kuitenkin käytännesääntöjä, joilla ilmaistaan noudatettava käytäntö ja joista hallinto ei voi yksittäistapauksessa poiketa, jollei se perustele tätä poikkeamista syillä, jotka ovat sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa (ks. edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

71 Kun komissio antaa tällaisia käytännesääntöjä ja ne julkaisemalla ilmoittaa, että niitä sovelletaan tuosta hetkestä lähtien niissä tarkoitettuihin tilanteisiin, se rajoittaa oman harkintavaltansa käyttämistä eikä se voi poiketa näistä säännöistä, tai muuten sen mahdollisesti katsottaisiin loukanneen yleisiä oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai luottamuksensuojan periaatetta. (ks. edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

72 Lisäksi on muistutettava, että saman oikeuskäytännön mukaan suuntaviivoissa määritellään yleisesti ja abstraktisti menetelmät, jotka komissio on itselleen asettanut asetuksen N:o 17 15 artiklan nojalla määrättävien sakkojen määrän vahvistamiseksi. Näillä suuntaviivoilla, joita laatiessaan komissio on turvautunut muun muassa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmeneviin arviointiperusteisiin, varmistetaan näin ollen yritysten oikeusvarmuus (ks. vastaavasti edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 213 kohta).

73 On syytä todeta, että suuntaviivoissa määrätään ensinnäkin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioimisesta sellaisenaan, minkä perusteella voidaan vahvistaa ”yleinen laskentapohja”. Toiseksi vakavuutta arvioidaan asianomaisen yrityksen ominaisuuksien, erityisesti sen koon ja sillä relevanteilla markkinoilla olevan aseman mukaan, ja tämän perusteella saatetaan punnita sakon laskentapohjaa, luokitella yrityksiä ryhmiin ja vahvistaa ”erityinen laskentapohja”.

Sakon laskentapohjan liiallisuus moitittujen menettelytapojen rajoitettuun vaikutukseen nähden

74 Rikkomisen vakavuuden arvioimisesta sellaisenaan määrätään suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäisessä ja toisessa alakohdassa seuraavaa:

”Rikkomuksen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja laajuus asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla.

Rikkomukset voidaan jakaa kolmeen luokkaan, nimittäin vakavaa vähäisempiin, vakaviin ja erittäin vakaviin rikkomuksiin.”

75 Komissio on päätöksessä esittänyt seuraavat kolme näkökohtaa:

– kyseinen rikkominen oli tapahtunut pääasiallisesti siten, että myyntihinnat ja asiakkaisiin sovellettavat muut myyntiehdot oli vahvistettu suoraan tai välillisesti, että markkinat oli jaettu muun muassa jakamalla asiakkaat ja että koordinoituja toimintoja oli suoritettu niitä kilpailijoita vastaan, jotka eivät olleet kartellin jäseniä, ja tällaiset menettelytavat ovat jo laatunsakin puolesta EY 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräysten vakavimpia rikkomisia (päätöksen 278 perustelukappale)

– kartellisopimukset oli pantu toimeen ja ne olivat vaikuttaneet kyseisten tuotteiden markkinoihin ETA:lla, mutta tätä vaikutusta ei voitu täsmällisesti mitata (päätöksen 286 perustelukappale)

– kartelli kattoi koko yhteismarkkinat ja ETA:n perustamisen jälkeen koko ETA:n (päätöksen 287 perustelukappale).

76 Komission päätöksen 288 perustelukappaleessa esittämä päätelmä kuuluu seuraavasti:

”Kaikki nämä tekijät huomioiden komissio katsoo, että yritykset, joita tämä päätös koskee, ovat syyllistyneet erittäin vakavaan rikkomiseen. Rikkomisen laatu ja sen maantieteellinen laajuus ovat komission mukaan sellaiset, että rikkomista on pidettävä erittäin vakavana, voitiinpa sen vaikutus markkinoihin mitata tai ei. Joka tapauksessa on selvää, että kartellin kilpailunvastaiset järjestelyt on pantu toimeen ja ne ovat vaikuttaneet markkinoihin, vaikka tätä vaikutusta ei voidakaan täsmällisesti mitata.”

77 Kantaja moittii komissiota siitä, ettei se ole tutkinut rikkomisen konkreettista vaikutusta relevantteihin markkinoihin ja että se on tyytynyt pelkän kartellin toimeenpanoa koskevan väitteen nojalla toteamaan, että kartelli on vaikuttanut markkinoihin, tutkimatta vaikutuksen laajuutta, ja kantajan mukaan tällainen menettely on suuntaviivojen ja komission aikaisemman päätöskäytännön vastaista. Se lisää, että kun otetaan huomioon lainvastaisten menettelytapojen objektiivisesti rajoitettu vaikutus relevantteihin markkinoihin, komissio saattoi korkeintaan luonnehtia nämä menettelytavat ”vakaviksi” ja vahvistaa laskentapohjaksi alle 20 miljoonaa euroa.

78 Ensiksi on syytä todeta, että komission edustajat ovat istunnossa todenneet, että rikkomisen luonnehtiminen ”erittäin vakavaksi” oli ollut seurausta siitä, että vain rikkomisen laatu ja sen maantieteellinen laajuus oli otettu huomioon, ja että vaikka päätöksessä todetaan kartellilla olleen konkreettinen vaikutus markkinoihin, tätä seikkaa ei otettu huomioon rikkomista luonnehdittaessa eikä siis sakon laskentapohjaa määritettäessä.

79 Tämä näkemys on kiistettävissä, kun päätöksen 278–288 perustelukappaletta luetaan sananmukaisesti. Komissio toteaa päätöksen 281 perustelukappaleessa, että on olemassa todellisia, tässä tapauksessa kartellisopimusten toimeenpanosta aiheutuneita kilpailunvastaisia vaikutuksia, vaikka niiden määrää ei voitukaan täsmällisesti mitata, ja tämä toteamus seuraa rikkomisen varsinaisen laadun kuvausta ja edeltää sen maantieteellisen laajuuden määrittämistä. Päätöksen 288 perustelukappaleen sisällöstä ja etenkin ilmaisun ”kaikki nämä tekijät huomioiden” käyttämisestä voidaan päätellä, että komissio on hyvinkin ottanut huomioon kartellin konkreettisen vaikutuksen markkinoihin pitäessään rikkomista ”erittäin vakavana”, vaikka se onkin lisännyt, että tämä luonnehdinta on perusteltu riippumatta siitä, voidaanko vaikutusta mitata vai ei.

80 Toiseksi on todettava, että – toisin kuin kantaja väittää – komissiolla ei ollut velvollisuutta tutkia konkreettisesti lainvastaisia menettelytapoja kaikilla relevanteilla markkinoilla, kun muistetaan komission katsoneen, että kaikki päätöksessä tarkoitetut sopimukset ja/tai yhdenmukaistetut menettelytavat muodostivat yhden ainoan monitahoisen rikkomisen, mitä kantaja ei kiistä, ja että huomioon oli otettava vain ne vaikutukset, joita rikkomisella oli kokonaisuutena tarkasteltuna (ks. vastaavasti asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4125, 152 kohta ja asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 342 kohta).

81 Kolmanneksi päätöksen 244–248 ja 280–286 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio on todellakin päätellyt kartellin toimeenpanosta, että kartellilla oli konkreettinen vaikutus kyseiseen alaan.

82 Komissio toteaa tältä osin, että ”kartellin kaikki jäsenet ovat soveltaneet sovittuja (prosenttiyksiköin ilmaistuja) yleisiä hinnankorotuksia jakelemalla uusia hintaluetteloita – – julkisen liikenteen yhtiöt ovat tehneet hankintasopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka tarjousta oli käsitelty siten, että se oli hieman alempi kuin kartellin muiden jäsenten tarjoukset, yksityisillä asiakkailla ei ole ollut muuta mahdollisuutta kuin tehdä hankintansa edeltä määrätyn toimittajan kanssa ennalta määrättyyn hintaan

ilman todellista kilpailua, ja leikkaajien on ollut mahdotonta ostaa harkkoja tai ne voivat ostaa niitä vain keinotekoisen korkein hinnoin, mistä syystä ne eivät voineet tehokkaasti kilpailla lopputuotemarkkinoilla". Komission mukaan ei ole mitään epäilystä siitä, että kun otetaan huomioon rikkomisen pitkä kesto ja se, että yli 90 prosenttia ETA:n markkinoista oli kyseisten yritysten yhteisessä valvonnassa, kartellilla on ollut todellisia kilpailunvastaisia vaikutuksia näillä markkinoilla (päätöksen 245 ja 281 perustelukappale).

83 On syytä muistuttaa, että arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen konkreettisia vaikutuksia markkinoihin komission on käytettävä vertailukohtana sitä kilpailutilannetta, joka olisi normaalisti vallinnut ilman kilpailusääntöjen rikkomista (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 619 ja 620 kohta; asia T-347/94, Mayr Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1751, 235 kohta; asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-347, 645 kohta ja asia T-224/00, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 9.7.2003, s. II-2597, jäljempänä asia ADM I, 150 kohta).

84 Komissio voi hintakartellin yhteydessä laillisesti päätellä, että kilpailusääntöjen rikkomisella on ollut vaikutuksia, koska kartellin jäsenet ovat toteuttaneet toimenpiteitä soveltaakseen sovittuja hintoja esimerkiksi ilmoittamalla ne asiakkaille, antamalla työntekijöilleen ohjeet niiden käyttämisestä neuvottelun pohjana ja valvomalla sitä, että niiden kilpailijat ja omat myyntiyksiköt soveltavat niitä. Jotta vaikutus markkinoihin voidaan päätellä, riittää, että sovitut hinnat ovat olleet perustana vahvistettaessa yksittäisiä transaktiohintoja, jolloin asiakkaiden neuvotteluvara on kaventunut (edellä 80 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 340 ja 341 kohta; yhdistetyt asiat T-305/94–T 307/94, T-313/94–T 316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, nk. asia PVC II, Kok. 1999. s. II-931, 743–745 kohta ja yhdistetyt asiat T-259/02–T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok. 2006, s. II-5169, 285 kohta).

85 Komissiolta ei sitä vastoin voida vaatia, mikäli kartellin täytäntöönpano on näytetty toteen, että se osoittaisi järjestelmällisesti, että asianomaiset yritykset ovat todellisuudessa kyenneet sopimusten avulla saavuttamaan transaktioille korkeamman hintatason kuin se, joka ilman kartellia olisi vallinnut. Tältä osin väitettä, jonka mukaan ainoastaan se, että transaktioiden hintataso olisi ollut erilainen ilman kartellia, voidaan ottaa huomioon määritettäessä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, ei voida hyväksyä (asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9693, 53 ja 62 kohta). Lisäksi olisi suhteetonta vaatia tällaista toteennäyttämistä, joka vaatisi huomattavia resursseja, koska se edellyttäisi turvautumista hypoteettisiin laskelmiin, jotka perustuisivat taloudellisiin malleihin, joiden paikkansapitävyyden varmistaminen olisi tuomioistuimelle hankalaa ja joiden oikeellisuutta ei ole millään tavoin osoitettu (julkisasiamies Mischon ratkaisuehdotus asiassa C-283/98 P, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9855, s. I-9858, 109 kohta).

86 Jotta näet kyettäisiin arvioimaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, on ratkaisevaa tietää, olivatko kartellin jäsenet tehneet kaikkensa antaakseen aikomuksilleen todellisen vaikutuksen. Siihen, mitä tämän jälkeen tapahtui todellisuudessa saavutettujen markkinahintojen tasolla, olivat omiaan vaikuttamaan muut tekijät, jotka eivät olleet kartellin jäsenten määräämisvallassa. Kartellin jäsenet eivät voi lukea omaksi hyväkseen ja sakon alentamisen perusteeksi ulkoisia tekijöitä, jotka ovat haitanneet niiden pyrkimyksiä (edellä 85 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, ratkaisuehdotuksen 102–107 kohta).

87 Komissio saattoi näin ollen laillisesti käyttää perustana kartellin toimeenpanoa, kun se päättelee, että vaikutus markkinoihin oli olemassa, kun se oli todennut ensin merkityksellisellä tavalla, että kartelli oli kestänyt yli yksitoista vuotta ja että yli 90 prosenttia ETA:n markkinoista oli kyseisen kartellin jäsenten valvonnassa, eikä tämän vaikutuksen suuruutta ollut tarpeen täsmällisesti mitata.

88 Kun kyse on niiden toteamusten perusteltavuudesta, joiden nojalla komissio on tehnyt tämän päätelmän tässä asiassa, on syytä todeta, että kantaja ei ole todistanut eikä edes väittänyt, ettei kartellia ollut pantu toimeen.

89 Kantaja on tosin nojautunut siihen, että sen asema sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla tapahtuneiden lainvastaisten menettelytapojen toimeenpanossa oli ollut ”marginaalinen” ja ettei se ollut myynyt hiili- ja grafiittiharkkoja ulkopuolisille. Kanneperusteessaan, jossa se väittää komission arvioineen väärin lieventäviä seikkoja, se on myös väittänyt, ettei se ollut tosiasiallisesti soveltanut tiettyjä kartellisopimuksia. Kantajan omasta käyttäytymisestään esittämiä lausumia ei kuitenkaan voida hyväksyä. Todellisella käyttäytymisellä, jonka jokin yritys väittää omaksuneensa, ei näet ole merkitystä arvioitaessa kartellin vaikutusta markkinoihin, koska huomioon on otettava ainoastaan ne vaikutukset, joita kilpailusääntöjen rikkomisella kokonaisuutena tarkastellen on (edellä 80 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 152 kohta ja edellä 80 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 342 kohta).

90 Kantajan kirjelmistä ilmenee, että se tyytyy keskeisesti vain vetoamaan siihen seikkaan, että kartellilla oli rajoitettu vaikutus kyseessä oleviin tiettyihin tavaroihin ja että kartelli oli toimeenpantu vain osittain, ja vaikka tämän väitteen oletettaisiinkin pitävän paikkansa, sillä ei näytetä toteen sitä, että komissio arvioi väärin rikkomisen vakavuuden ottaessaan huomioon sen, että kyseisillä lainvastaisilla menettelytavoilla oli ollut todellinen kilpailunvastainen vaikutus kyseisten tavaroiden ETA:n markkinoilla (asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok. 2005, s. II-4407, 148 kohta).

91 Vielä on korostettava, että vaikka oletettaisiinkin, ettei komissio ole oikeudellisesti riittävällä tavalla osoittanut kartellin konkreettista vaikutusta, tämä ei vaikuttaisi nyt kyseessä olevan rikkomisen luonnehtimiseen ”erittäin vakavaksi”. Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointia koskevilla kolmella seikalla ei ole samaa painoarvoa kattavassa tutkimuksessa. Kilpailusääntöjen rikkomisen laadulla on ensisijainen merkitys, erityisesti silloin kun kilpailusääntöjen rikkomisia luonnehditaan ”erittäin

vakaviksi". Tältä osin suuntaviivoissa erittäin vakavina pidettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten kuvauksesta ilmenee, että sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyritään, kuten tässä tapauksessa, muun muassa hintojen vahvistamiseen, voidaan jo laatunsa perusteella luonnehtia "erittäin vakaviksi", ilman että näitä menettelytapoja olisi tarpeen luonnehtia tietyn vaikutuksen tai maantieteellisen laajuuden perusteella. Tätä päätelmää tukee se, että vaikka kilpailusääntöjen vakavien rikkomisten kuvauksessa mainitaan nimenomaisesti vaikutus markkinoihin ja vaikutus suureen osaan yhteismarkkinoista, kilpailusääntöjen erittäin vakavien rikkomisten osalta ei sitä vastoin esitetä vaatimusta todellisesta vaikutuksesta markkinoihin eikä vaatimusta vaikutusten toteutumisesta tietyllä maantieteellisellä alueella (yhdistetyt asiat T-49/02–T-51/02, Brasserie nationale ym. v. komissio, tuomio 27.7.2005, Kok. 2005, s. II-3033, 178 kohta ja edellä 90 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 150 kohta).

92 Viittauksesta komission aikaisempaan, päätöksessä noudatetusta lähestymistavasta poikkeavaan käytäntöön on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (asia C-167/04 P, JCB Service v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok. 2006, s. I-8935, 201 ja 205 kohta ja asia C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals v. komissio, tuomio 7.6.2007, Kok. 2007, s. I-4405, 60 kohta) komission päätöskäytäntö ei ole sakkojen määrittämisen oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla ja että muita asioita koskevat päätökset ovat luonteeltaan vain viitteellisiä syrjinnän mahdollisen olemassaolon osalta, koska on epätodennäköistä, että niihin liittyvät olosuhteet, kuten markkinat, tuotteet, yritykset ja asianomaiset ajanjaksot, olisivat identtisiä. On todettava, ettei kantaja ole nyt esillä olevassa asiassa näyttänyt tällaista syrjintää toteen.

93 Lopuksi kantaja väittää, että vaikka moitittuja menettelytapoja voitaisiin luonnehtia "erittäin vakaviksi", mitä ne eivät ole, komission olisi pitänyt vahvistaa sakon laskentapohja "erittäin vakaviin" rikkomisiin sovellettavan sakkoasteikon alimmalle tasolle juuri sen huomioon ottamiseksi, että näiden menettelytapojen vaikutus relevantteihin markkinoihin oli rajoitettu.

94 Kantaja näyttää näillä lausumillaan väittävän, että vaikka rikkomisen luonnehtimisen ”erittäin vakavaksi” myönnettäisiinkin olevan perusteltua, komissio on rikkonut suhteellisuusperiaatetta, kun se vahvisti 35 miljoonaan euroon sakon laskentapohjan, jonka ei pitäisi ylittää 20 miljoonaa euroa, kun otetaan huomioon, että rikkomisen vaikutus oli rajoitettu, että kantaja ei ollut osallistunut hiili- ja grafiittiharkko- ja hiili- ja grafiittilevymarkkinoilla tapahtuneeseen rikkomiseen, että sen osallistuminen mekaanisten tuotteiden alalla tehtyihin rikkomisiin oli ollut marginaalista ja että moitituilla menettelytavoilla oli äärimmäisen rajoitettu vaikutus sähköisten tuotteiden markkinoihin.

95 On kuitenkin muistutettava, kuten edellä 89 kohdassa on esitetty, että todellisella käyttäytymisellä, jonka jokin yritys väittää omaksuneensa, ei ole merkitystä arvioitaessa kartellin vaikutusta markkinoihin.

96 Päätöksen 120 ja 124 perustelukappaleesta ilmenee, ettei komissio katsonut, että kartellilla oli ollut merkittävä vaikutus kaikkiin asianomaisiin tuotteisiin ja asiakkaisiin, ja että komissio päinvastoin jopa myönsi, että tämä vaikutus oli voinut olla rajoitetumpi joihinkin erityisiin tuotteisiin, kuten väitteensä komission toteamuksiin perustava kantaja toteaa. Kantaja ei väitä eikä etenkään todista, että komissio olisi kuvannut kartellin vaikutukset väärin niitä liioitellen.

97 Samoin on syytä muistuttaa, että kantaja osallistui sopimusten ja/tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden sekä niiden hiili- ja grafiittiharkkojen alalla, joista näitä tuotteita valmistetaan, ja että koko tämä toisiinsa sidottujen tuotteiden ryhmä oli ollut yhden ainoan monitahoisen rikkomisen kohteena. On todettava, että markkinavaikutuksia arvioitaessa huomioon on otettava vain ne vaikutukset, joita rikkomisella oli kokonaisuutena tarkasteltuna (ks. vastaavasti edellä 80 kohdassa mainittu asia komissio

v. Anic Partecipazioni, tuomion 152 kohta ja edellä 80 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 342 kohta), ja ettei kantaja ota huomioon kartellin rajoitettua vaikutusta puolivalmiisiin, mekaanisiin sovelluksiin tarkoitettuihin tai loppujen lopuksi edes ”pienille” asiakkaille tarkoitettuihin sähköisiin sovelluksiin käytettäviin tuotteisiin.

98 Näin ollen väite, jonka mukaan sakon laskentapohja on suhteeton moitittujen lainvastaisten menettelytapojen rajoitettuun vaikutukseen nähden, on hylättävä.

Sakon laskentapohjan liiallisuus siihen nähden, että kantaja osallistui kartelliin vain vähäisessä määrin

99 Kantaja esittää, että komission on rikkomisen vakavuutta ja siis sakon laskentapohjaa määrittäessään otettava huomioon kunkin moitteiden kohteena olevan yrityksen osallistumisen vakavuus. Kantaja vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-59/99, Ventouris vastaan komissio, 11.12.2003 antamaan tuomioon (Kok. 2003, s. II-5257, 200 ja 219 kohta) viitaten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alentaa huomattavasti sakon määrää, jotta kantajan osallistumattomuus hiiliharkko- ja grafiittimarkkinoilla toimeenpantuihin menettelytapoihin ja sen vähäinen rooli mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla toimeenpannuissa menettelytavoissa otettaisiin huomioon. Komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se on määrännyt kantajan laskentapohjaksi 35 miljoonaa euroa, joka on sama kuin Morganille määrätty, ja kun se on määrännyt Schunkin ja SGL:n sakon laskentapohjaksi vain 21 miljoonaa euroa, vaikka nämä kolme viimeksi mainittua yritystä on osallistunut kaikkiin päätöksessä mainittuihin menettelytapoihin.

100 Kuten komissio aivan oikein korostaa, kantaja sekoittaa lausumissaan rikkomisen vakavuuden arvioinnin, jonka avulla sakon lähtötaso määritetään, arviointiin, joka

koskee sitä, miten vakavasti kukin asianomainen yritys on osallistunut rikkomiseen, sillä tämä viimeksi mainittu kysymys on tutkittava raskauttavia tai lieventäviä seikkoja mahdollisesti sovellettaessa.

101 Kuten jo on esitetty, komissio on rikkomisen vakavuutta arvioidessaan ja suuntaviivojen mukaisesti ottanut huomioon tämän rikkomisen laadun, sen todellisen vaikutuksen relevantteihin markkinoihin ja viimeksi mainittujen maantieteellisen laajuuden.

102 Kun komissio rikkomisen vakavuutta suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäisen ja toisen alakohdan mukaisesti arvioidessaan käyttää perustana rikkomisen vaikutuksia, sen on tässä suhteessa otettava huomioon sen koko rikkomisen vaikutukset, johon kaikki yritykset ovat osallistuneet (edellä 80 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 152 kohta), joten kunkin yrityksen yksilöllisellä käyttäytymisellä tai juuri sitä koskevilla tiedoilla ei tässä suhteessa ole merkitystä.

103 Merkityksetön on myös viittaus edellä 99 kohdassa mainittuun asiaan Ventouris vastaan komissio (tuomion 200 ja 219 kohta), koska siinä ei ole kyse yhdestä ainoasta rikkomisesta, kuten nyt esillä olevassa asiassa, vaan siinä komissio määräsi rangaistuksen kahdesta erillisestä rikkomisesta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kyseisessä asiassa komission rankaisseen yrityksiä, jotka olivat osallistuneet kahteen rikkomiseen, samalla tavoin kuin yrityksiä, jotka olivat osallistuneet vain yhteen niistä, ja loukanneen suhteellisuusperiaatetta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi kantajan, joka ei ollut osallistunut toiseen rikkomiseen mutta jota oli rangaistu aivan kuin se olisi osallistunut kahteen rikkomiseen, sakkoa.

104 Nyt esillä olevassa asiassa kantaja ei kiistä yhden ainoan rikkomisen olemassaoloa eikä osallisuuttaan siihen. Se väittää yksinomaan, että sen osallistuminen rikkomiseen ei ollut yhtä vakavaa kuin muiden kartelliin kuuluneiden yritysten, kuten Morganin, Schunkin ja SGL:n. Kantajan tämän lausumansa tueksi kehittelemät väitteet tutkitaan siis sen kanneperusteen yhteydessä, jonka mukaan komissio arvioi väärin lieventäviä seikkoja.

Sakon laskentapohjan liiallisuus suhteessa kantajan liikevaihtoon

105 Koska asianomaiset yritykset ovat kooltaan hyvin erilaisia ja jotta niiden jokaisen erityispaino ja näin niiden lainvastaisen menettelyn todellinen vaikutus kilpailuun voitaisiin ottaa huomioon, komissio on päätöksessä suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan neljännen ja kuudennen alakohdan mukaisesti kohdellut rikkomiseen osallistuneita yrityksiä kutakin eri tavoin. Se on tässä tarkoituksessa jakanut asianomaiset yritykset kolmeen luokkaan tukeutuen liikevaihtoon, jonka kukin niistä oli toteuttanut tässä oikeudenkäynnissä kyseessä olevista tuotteista ETA:lla, ja sisällyttänyt siihen kunkin yrityksen oman käytön arvon. Tästä seuraava markkina-osuusluku edustaa kunkin yrityksen suhteellista painoarvoa rikkomisessa ja sen tosiasiallista taloudellista kykyä aiheuttaa vakavaa vahinkoa kilpailulle (päätöksen 289–291 perustelukappale).

106 Vertailu on perustunut tietoihin, jotka liittyvät kyseisten tavaroiden liikevaihtoon (ilmaistu miljoonina euroina) viimeisenä kilpailusääntöjen rikkomisvuotena, eli vuonna 1998, sellaisina kuin nämä tiedot ilmenevät päätöksen 37 perustelukappaleessa olevasta taulukosta 1, jonka otsikko on ”Arvio menettelyn kohteena olevien tavaroiden

luokkaa koskevasta liikevaihdosta (mukaan lukien omatarvetuotannon arvo) ja markkinaosuuksista ETA:lla vuonna 1998”:

Toimittajat	Liikevaihto (omatarvetuotannon arvo mukaan luettuna)	Markkinaosuus ETA:lla (prosentteina)
Conradty	9	3
Hoffmann	17	6
[LCL]	84	29
Morgan	68	23
Schunk	52	18
SGL	41	14
Muut	20	7
Yhteensä	291	100

107 Tästä syystä kantaja ja Morgan, joita pidettiin kahtena suurimpana toimijana yli 20 prosentin markkinaosuuksilla, sijoitettiin ensimmäiseen luokkaan. Schunk ja SGL, jotka ovat keskisuuria toimijoita 10 ja 20 prosentin välillä olevine markkinaosuuksineen, sijoitettiin toiseen luokkaan. Hoffmann ja Conradty, joita pidettiin pieninä toimijoina, koska niiden markkinaosuudet olivat alle 10 prosenttia, sijoitettiin kolmanteen luokkaan (päätöksen 37 ja 297 perustelukappale).

108 Komissio katsoi edellä esitettyjen seikkojen perusteella, että rikkomisen vakavuuden perusteella määritetty perusmäärän laskentapohja oli 35 miljoonaa euroa kantajalle ja Morganille, 21 miljoonaa euroa Schunkin ja SGL:lle sekä 6 miljoonaa euroa Hoffmannille ja Conradtylle (päätöksen 298 perustelukappale).

109 Kantaja väittää kanneperusteessaan, että komissiolla oli velvollisuus ottaa huomioon kyseisten tuotteiden myynnistä ETA:lla saatu liikevaihto ja että komission pysyttämä 35 miljoonan euron laskentapohja ei ole oikeassa suhteessa asianomaisilla markkinoilla toteutuneeseen liikevaihtoon nähden (koska kyseinen määrä on 41,7 prosenttia päätöksessä mainitusta 84 miljoonan euron liikevaihdosta, 46,3 prosenttia sähköisten hiili- ja grafiittituotteiden liikevaihdosta ja 42,1 prosenttia mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden liikevaihdosta) ja ettei tälle päätelmälle ole vaihtoehtoja komission aikaisempi päätöskäytäntö ja oikeuskäytäntö huomioiden. Viimeksi mainitussa on katsottu, että sakon määrän on oltava ”järkevässä suhteessa” relevanteilla markkinoilla toteutuneeseen liikevaihtoon.

110 Ensinnäkin on muistutettava, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee (edellä 92 kohdassa mainittu asia JCB Service v. komissio, tuomion 201 ja 205 kohta ja edellä 92 kohdassa mainittu asia Britannia Alloys & Chemicals v. komissio, tuomion 60 kohta), että komission päätöskäytäntö ei ole sakkojen määrittämisen oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla ja että muita asioita koskevat päätökset ovat luonteeltaan vain viitteellisiä syrjinnän mahdollisen olemassaolon osalta, koska on epätodennäköistä, että niihin liittyvät olosuhteet, kuten markkinat, tuotteet, yritykset ja asianomaiset ajanjaksot, olisivat identtisiä.

111 On todettava, ettei kantaja ole todistanut tällaista syrjintää tapahtuneen. Se väittää yleisesti, että komission viimeaikaista päätöskäytäntöä tarkasteltaessa voidaan havaita, että laskentapohjan korkein määrä, joka yleensä on vahvistettu sellaisia ”erittäin vakavia” rikkomisia koskevissa asioissa, jotka on toimeenpantu maailmanlaajuisesti tai koko ETA:n alueella, on yleensä 10–20 prosenttia kyseisen yrityksen relevanteilla markkinoilla toteuttamasta liikevaihdosta. Kantaja korostaa, että asiassa erikoisgrafiitit komissio määräsi sille 7,5 miljoonan euron laskentapohjan, joka on noin 14,5 prosenttia kyseisten tuotteiden myynnistä maailmanlaajuisesti saadusta liikevaihdosta.

112 Komissio kiistää tämän väitteen ja esittää esimerkkejä päätöksistä, joissa se on pysyttänyt laskentapohjia, jotka ylittävät 20 prosenttia asianomaisen yrityksen relevanteilla markkinoilla toteuttamasta liikevaihdosta. Komissio mainitsee näin asian Asea Brown Boveri Ltd, jossa sovellettiin [EY 81] artiklan soveltamismenettelyssä (Asia N:o IV/35.691/E-4 – Esieristettyjen kaukolämmitysputkien alan kartelli) 21.10.1998 tehtyä päätöstä 1999/60/EY (EYVL 1999, L 24, s. 1), jota oikaistiin ennen sen julkaisemista, ja määrättiin sakon laskentapohjaksi 50 miljoonaa euroa, joka oli 23 prosenttia kyseisistä tuotteista saadusta liikevaihdosta. Komissio viittaa myös [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta 11.12.2001 tehtyyn päätökseen 2003/437/EY (Asia COMP/E-1/37.027 – Sinkkifosfaatti) (EUVL 2003, L 153, s. 1), jossa 3 miljoonan euron suuruinen laskentapohja oli lähes 100 prosenttia kunkin neljän pääasiallisen kartellin jäsenen liikevaihdosta relevanteilla markkinoilla.

113 Lisäksi on syytä muistuttaa, että komissiolla on harkintavaltaa sakkojen määrän vahvistamisessa, jotta se voisi ohjata yritysten toimintaa niin, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä (asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok. 1997, s. II-1689, 127 kohta). Se, että komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, ei näin ollen estä sitä korottamasta milloin tahansa tätä tasoa yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 109 kohta) ja sakkojen ehkäisevän vaikutuksen vahvistamiseksi (asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, s. II-1373, 179 kohta).

114 Toiseksi on todettava, että toisin kuin kantaja väittää, määrittäessään sakkojen määrää kulloisenkin rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella komissio ei ole velvollinen laskemaan sakon määrää kyseessä olevien yritysten liikevaihtoon perustuvien määrien eikä etenkään kyseisistä tuotteista saadun liikevaihdon pohjalta (ks. vastaavasti edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 255 kohta).

115 Kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asian ominaispiirteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen perusteella, eikä huomioon otettavista arviointiperusteista ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (ks. edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 241 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

116 Komissio saa, sillä edellytyksellä että se noudattaa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyä kokonaisliikevaihtoon liittyvää ylärajaa (edellä 113 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 119 kohta), ottaa huomioon kyseessä olevan yrityksen liikevaihdon arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, kun se määrittää sakon määrää, mutta tälle luvulle ei pidä antaa sellaista merkitystä, joka olisi suhteeton muihin arviointiperusteisiin nähden (ks. edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 257 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

117 Komissio on tässä asiassa soveltanut suuntaviivoissa määriteltyä laskentatapaa, jota noudatettaessa huomioon otetaan erittäin suuri joukko seikkoja, kun rikkomisen vakavuutta arvioidaan sakon määrän vahvistamiseksi; näitä seikkoja ovat muun muassa rikkomisen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, relevanttien markkinoiden maantieteellinen laajuus ja sakon tarvittava ennalta ehkäisevä vaikutus. Vaikka suuntaviivoissa ei määrätä, että sakot laskettaisiin yritysten kokonaisliikevaihdon tai relevantin liikevaihdon perusteella, niissä ei myöskään kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otetaan huomioon sakkoa määritettäessä yhteisön yleisten oikeusperiaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa (edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 258 ja 260 kohta).

118 Tästä seuraa, että vaikka kantajan korostamin tavoin ei voidakaan kieltää sitä, että kyseisten tuotteiden liikevaihto saattaa olla asianmukainen perusta arvioitaessa – kuten komissio on päätöksessä tehnyt – kyseisten tuotteiden ETA:n markkinoilla kilpailulle aiheutuvaa haittaa ja kartellin jäsenten suhteellista merkitystä kyseisiin tuotteisiin

nähden, tämä ei kuitenkaan missään tapauksessa ole ainoa kriteeri, jonka mukaan komission on rikkomisen vakavuutta arvioitava.

119 Näin ollen ja toisin kuin kantaja väittää, tälle seikalle annettaisiin liiallinen merkitys, jos komission määrittämän sakon perusmäärän suuruuden oikeasuhteisuutta arvioitaessa rajoituttaisiin vertaamaan keskenään kyseistä määrää ja kyseisistä tuotteista saatua liikevaihtoa. Rikkomisen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, relevanttien markkinoiden maantieteellinen laajuus ja sakon tarvittava ennalta ehkäisevä vaikutus ovat nekin sellaisia komission nyt esillä olevassa asiassa huomioon ottamia seikkoja, joilla edellä mainittua määrää voidaan perustella. Komissio on tässä suhteessa perustellusti luonnehtinut rikkomisen ”erittäin vakavaksi”, koska kantaja osallistui horisontaaliseen kartelliin, jonka olennaisena tarkoituksena oli vahvistaa suoraan tai välillisesti myyntihinnat ja asiakkaisiin sovellettavat muut myyntiehdot, jakaa markkinat muun muassa jakamalla asiakkaat ja suorittaa koordinoituja toimintoja niitä kilpailijoita vastaan, jotka eivät olleet kartellin jäseniä, ja jolla oli todellinen vaikutus kyseisten tuotteiden markkinoihin ETA:lla.

120 Kolmanneksi väitteestä, jonka mukaan laskentapohja oli suhteeton kaikilla ”relevanteilla markkinoilla” toteutettuun liikevaihtoon nähden, on todettava, että siinä jätetään huomiotta se, että rikkominen luonnehdittiin yhdeksi ainoaksi rikkomiseksi, jonka kantaja on nimenomaisesti kirjelmissään myöntänyt. Näin sillä yhteydellä, jonka kantaja väittää olevan laskentapohjan ja yhtäältä sähköisten hiili- ja grafiittituotteiden ja toisaalta mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla saavutettujen liikevaihtojen välillä, ei ole merkitystä, ja huomioon voidaan ottaa vain kyseisen määrän ja relevanteilla markkinoilla saadun liikevaihdon, joka määräksi päätöksessä arvioidaan 84 miljoonaa euroa, välinen suhde.

121 Se, että sakon laskentapohja on lähes sama kuin relevanteilla markkinoilla saatu liikevaihto, ei sinänsä ole ratkaisevaa. Tämä 35 miljoonan euron määrä on näet vain

välitulos, jota sen jälkeen mukautetaan suuntaviivoilla määritettyä menetelmää soveltaen kilpailusääntöjen rikkomisen keston ja todettujen raskauttavien tai lieventävien olosuhteiden perusteella (asia T-220/00, Cheil Jedang v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok. 2003, s. II-2473, 95 kohta).

122 Suuntaviivoissa todetaan ”erittäin vakavina” pidettävistä rikkomisista ainoastaan, että sakon mahdollinen määrä on ”yli 20 miljoonaa [euroa]”. Tällaisiin rikkomisiin sovellettavat ainoat suuntaviivoissa mainitut enimmäismäärät ovat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetty yleinen raja, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta (ks. suuntaviivojen johdanto-osa ja 5 kohdan a alakohta) ja jota tässä asiassa ei ole väitetty rikotun, ja enimmäismäärät, jotka koskevat sitä lisämäärää, josta voidaan määrätä rikkomisen keston perusteella (suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan ensimmäisen kohdan toinen ja kolmas luetelmakohta). Suuntaviivoissa ei ole määräyksiä, jotka estäisivät korottamasta kiinteämääräistä arvoa siten kuin komissio on tässä tapauksessa tehnyt, kun kyse on ”erittäin vakavasta rikkomisesta”.

123 Oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdalla ei kielletä komissiota tukeutumasta sakon laskemista varten väliaikaiseen määrään, joka ylittää yleisen rajan, joka on 10 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Siinä ei myöskään kielletä sitä, että väliaikaiset laskutoimitukset, joissa otetaan huomioon rikkomisen vakavuus ja kesto, tehdään kyseisen rajan ylittävän määrän perusteella (edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 278 kohta).

124 Kantaja ei myöskään voi tehokkaasti vedota edellä 113 kohdassa mainittuun yhdistetyissä asioissa Musique diffusion française ym. vastaan komissio annettuun tuomioon eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-77/92, Parker Pen vastaan komissio, 14.7.1994 antamaan tuomioon (Kok. 1994, s. II-549), koska nämä päätökset koskevat sakon lopullisen määrän määrittämistä eivätkä sakon laskentapohjan määrittämistä suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja koska komissio ei näissä asioissa perustanut kyseistä määrää koskevaa laskelmaansa kantajan kokonaisliike-

vaihtoon (ks. vastaavasti edellä 121 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 98 ja 99 kohta ja asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1881, 156 kohta).

125 Edellä esitetyistä lausumista seuraa, että väite, jonka mukaan sakon laskentapohja on määrältään liiallinen kantajan liikevaihtoon nähden, on hylättävä.

Sakon varoittavan vaikutuksen huomioon ottaminen

126 Kantaja moittii ensimmäistä kertaa vastauksessaan komissiota siitä, että tämä on rikkonut EY 253 artiklaa sakon tarvittavan varoittavan vaikutuksen huomioon ottamisessa.

127 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä on pidettävä sellaisena oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvana seikkana, joka yhteisöjen tuomioistuinten on otettava huomioon viran puolesta (asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 67 kohta) ja johon asianosaiset näin ollen voivat vedota missä tahansa oikeudenkäynnin vaiheessa (asia C-166/95 P, komissio v. Daffix, tuomio 20.2.1997, Kok. 1997, s. I-983, 25 kohta ja yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok. 2001, s. II-3757, 125 kohta).

128 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäistapausta koskevan päätöksen perusteluissa on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava toimenpiteen tehneen yhteisön toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja, että

toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, koska kysymystä siitä, ovatko ne EY 253 artiklan mukaisia, tutkitaan paitsi toimenpiteen sanamuodon myös sen asiayhteyden suhteen, jossa kyseinen toimenpide on toteutettu (edellä 127 kohdassa mainittu asia komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomion 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

129 Komissio täyttää kilpailuoikeuden rikkomisista määrättävien sakkojen vahvistamisessa perusteluvelvollisuutensa, kun se ilmoittaa päätöksessään arviointiperusteet, joiden avulla se on päätellyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston, ilman että sen pitäisi siinä esittää yksityiskohtaisempi selvitys sakkojen laskentatavasta tai kyseiseen laskentatapaan liittyviä numerotietoja (ks. vastaavasti edellä 85 kohdassa mainittu asia Cascades v. komissio, tuomion 38–47 kohta; ks. myös yhdistetyt asiat T-191/98, T-212/98–T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok. 2003, s. II-3275, 1532 kohta). Sakkojen laskentatapaa koskevien numerotietojen esittämisessä on huomautettava, että vaikka tällaiset numerotiedot ovatkin hyödyllisiä, niiden esittäminen ei ole välttämätöntä perusteluvelvollisuuden täyttämiseksi (asia C-182/99 P, Salzgitter v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok. 2003, s. I-10761, 75 kohta).

130 Sakon laskentapohjien suuruuden perustelemisesta absoluuttisin ilmaisuin on muistutettava, että sakot ovat komission kilpailupolitiikan väline, joten komissiolla pitää olla harkintavaltaa niiden suuruuden määräämisessä, jotta se voisi ohjailla yritysten toimintaa siten, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä (asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta). Lisäksi on vältettävä sitä, että taloudelliset toimijat kykenisivät helposti ennustamaan sakkojen suuruuden. Näin ollen komissiota ei voida vaatia esittämään tältä osin muita kuin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen liittyviä perusteluja.

131 Tässä asiassa esitetystä väitteestä, jonka mukaan päätöstä ei ole perusteltu siltä osin, miten varoittava vaikutus on laskentapohjaa vahvistettaessa otettu huomioon, ja jonka mukaan tätä seikkaa ei ole yksilöity, on ensinnäkin todettava, että koska sakon on tarkoitus olla varoittava, tämän varoittavuuden varmistaminen on yleisluonteinen vaatimus, jonka on ohjattava komissiota koko sakkojen laskennan ajan, eikä se edellytä välttämättä sitä, että mainittuun laskentaan sisältyisi tietty vaihe, jossa suoritetaan kokonaisarviointi kaikista niistä olosuhteista, jotka ovat merkityksellisiä kyseisen päämäärän saavuttamiseksi (asia T-15/02, BASF v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok. 2006, s. II-497, 226 kohta).

132 Komissio ei ole määritellyt suuntaviivoissa varoittamistarkoituksen huomioon ottamiseksi mitään menetelmää tai yksilöityjä arviointiperusteita, joiden nimenomaisella esittämisellä olisi sitova vaikutus. Suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan neljännessä alakohdassa mainitaan rikkomisen vakavuuden arviointia koskevien tekijöiden yhteydessä vain, että sakko on määritettävä tasolle, jolla varmistetaan sen riittävä varoittava vaikutus.

133 Toiseksi on syytä todeta, että toisin kuin kantaja väittää, komissio on tässä tapauksessa sakkojen määräämisessä noudatettavaa yleistä lähestymistapaa koskevassa esityksessään nimenomaisesti korostanut tarvetta määrittää sakot niiden varoittavuuden varmistavalle tasolle ja todennut, että se on soveltanut kartellin osallistujiin eriytettyä kohtelua sen mukaan, mikä on niiden liikevaihdon perusteella määritetty markkinaosuus, ja että se on vahvistanut LCL:n sakon laskentapohjaksi 35 miljoonaa euroa (päätöksen 271 ja 289 perustelukappale).

134 Päätöksestä ilmenee selvästi, että vahvistaessaan sakon laskentapohjaa rikkomisen vakavuuden perusteella komissio on yhtäältä luonnehtinut rikkomista sellaisenaan ottamalla huomioon objektiivisia seikkoja, eli rikkomisen varsinaisen laadun, sen vaikutuksen markkinoihin ja näiden markkinoiden maantieteellisen laajuuden, ja toisaalta ottanut huomioon subjektiivisia seikkoja, eli kunkin kartellin jäsenen erityisen painoarvon, ja näin ollen jokaisen jäsenen lainvastaisen menettelyn todellisen vaikutuksen kilpailuun. Komissio on erityisesti tässä tarkastelunsa toisessa vaiheessa pyrkinyt sakon varoittavan tason varmistamisen tavoitteeseen ottamalla huomioon

kunkin yrityksen suhteellisen painoarvon rikkomisessa ja sen tosiasiallisen taloudellisen kyvyn aiheuttaa vakavaa vahinkoa kilpailulle relevanteilla markkinoilla. Rikkomisen vakavuutta koskevan arviointinsa päätteeksi komissio on vahvistanut suoraan laskentapohjan kaikkien edellä mainittujen seikkojen perusteella.

135 Näin ollen on selvää, että komissio on ilmaissut päätöksessä edellä 129 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti ne arviointiperusteet, joiden avulla se on päätellyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden, joten sitä ei näin ollen voida moittia EY 253 artiklan rikkomisesta.

136 Toiseksi kantaja toteaa, että korottaessaan laskentapohjaa varoittavan vaikutuksen perusteella komissio on loukannut ne bis in idem -periaatetta. Kantajan mukaan komissio on väärässä, kun se päätöksessä ja vastineessa on perustellut sakon määrän kahta peräkkäistä korottamista nojautumalla yhteen ja samaan syyhyn, toisin sanoen siihen, että moitittujen menettelytapojen lainvastaisuus tunnettiin ja että siitä oltiin tietoisia. Kantaja väittää, että näin menetellessään komissio tuomitsee sen kaksi kertaa samalla perusteella ja rikkoo näin edellä mainittua periaatetta.

137 On syytä muistuttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdasta ja 48 artiklan 2 kohdasta, kun niitä luetaan yhdessä, ilmenee, että kanteessa on mainittava muun muassa yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista ja että asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Peruste, jolla laajennetaan aikaisemmin – nimenomaisesti tai implisiittisesti – kanteessa esitettyä perustetta ja jolla on läheinen yhteys tähän perusteeseen, on kuitenkin otettava tutkittavaksi (asia T-37/89, Hanning v. parlamentti, tuomio 20.9.1990, Kok. 1990, s. II-463, 38 kohta ja asia T-118/96, Thai Bicycle v. neuvosto, tuomio 17.7.1998, Kok. 1998, s. II-2991, 142 kohta).

138 On kiistatonta, että kantaja on esittänyt ne bis in idem -periaatteen loukkaamista koskevan väitteen ensimmäistä kertaa vastauskirjelmässään, kun se on vastannut komission väitettyyn uuteen puolustautumisperusteeseen, jonka mukaan komissio saa vahvistaa sakon määrän ottamalla huomioon sen varoittavan vaikutuksen, erityisesti silloin kun kyse on kilpailuoikeuden klassisesta rikkomisesta.

139 Tätä komission vastineessaan esittämää pelkkää huomautusta ei voida pitää asian käsittelyn aikana esille tulleena tosiseikkana tai oikeudellisena seikkana, ja tässä suhteessa muistutetaan, että komissio on päätöksessä selvästi ilmaissut tarpeen pitää huoli siitä, että sakko vahvistetaan tasolle, jolla taataan sen riittävä varoittava vaikutus. Erityisellä viittauksella ne bis in idem -periaatteen loukkaamiseen ei varoittavan vaikutuksen soveltamiseen nähden laajenneta kanteessa aikaisemmin nimenomaan tai implisiittisesti esitettyä perustetta.

140 Näin ollen ne bis in idem -periaatteen loukkaamista koskevaa perustetta ei oteta tutkittavaksi.

141 Kolmanneksi kantaja väittää, että varoittavaan vaikutukseen vetoaminen oli joka tapauksessa hyödytöntä ja näin ollen perusteetonta. Kantaja väittää tehneensä radikaalin ja todellisen muutoksen kaupallisessa politiikassaan sen jälkeen, kun menettely Yhdysvalloissa aloitettiin huhtikuussa 1999 ja jo ennen komission toimenpiteitä, mikä osoittaa, että se oli jo saatu pidättymään uusista kilpailusääntöjen rikkomisista. Kantajan mielestä varoittavan vaikutuksen vuoksi määrätty sakko on näin ollen kumottava ja sakon laskentapohjaa on huomattavasti alennettava.

142 On syytä todeta, että edellä mainittu väite on sekin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan nojalla jätettävä ottamatta tutkittavaksi samoista syistä, jotka mainitaan edellä 139 kohdassa.

143 Oikeuskäytännöstä ilmenee joka tapauksessa, että vaikka onkin merkityksellistä, että yritys toteuttaa toimenpiteitä estääkseen henkilöstöään vastaisuudessa rikkomasta uudelleen yhteisön kilpailuoikeutta, tällaisten toimenpiteiden toteuttaminen ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että rikkomisen on todettu tapahtuneen. Komissiolla ei siis ole velvollisuutta pitää tällaista seikkaa lieventävänä, varsinkaan silloin kun kyseisellä rikkomisella, kuten nyt esillä olevassa asiassa, selvästi rikotaan EY 81 artiklaa (edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, 373 kohta). Vaikka kantaja vetoaa tähän seikkaan sakon varoittavan vaikutuksen huomioon ottamisen yhteydessä eikä varsinaisesti lieventävänä seikkana, samaa ratkaisua on sovellettava nyt esillä olevassa asiassa.

144 Tässä suhteessa on todettava, että sellaisten sisäisten toimenpiteiden tehokkuusastetta, jotka jokin yritys toteuttaa estääkseen kilpailuoikeuden rikkomisten toistumisen, on mahdotonta määrittää. Kuten komissio on aivan oikein todennut, nyt esillä olevassa asiassa kantajan kaupallisen politiikan radikaali ja todellinen muutos, joka tapahtui sen jälkeen kun menettely Yhdysvalloissa huhtikuussa 1999 ilmoitettiin aloitettavaksi ja joka oli ilmennyt kilpailusääntöjen noudattamista koskevan tiukan ohjelman käyttöön ottamisena, ei saanut kantajaa kieltäytymään päätöksessä tarkoitetusta kartellista, ja kantaja oli suostunut yhteistyöhön vasta sen jälkeen, kun sille oli ilmoitettu komission tutkivan asiaa.

145 Näin ollen väitettä, jonka mukaan varoittavaa vaikutusta arvioitiin väärin, ja siihen liittyvää sakon alentamista koskevaa vaatimusta ei voida hyväksyä.

Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen

146 On syytä muistuttaa, että kaikilla oikeussubjekteilla, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että heille on yhteisön toimielimen toiminnan vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia, on oikeus vedota luottamuksensuojan periaatteeseen (asia 265/85, Van den Bergh en Jurgens ja Van Dijk Food Products v. komissio, tuomio 11.3.1987, Kok. 1987, s. 1155, 44 kohta ja asia C-152/88, Sofrimport v. komissio, tuomio 26.6.1990, Kok. 1990, s. I-2477, 26 kohta), mutta on tarkennettava, ettei kyseisen periaatteen loukkaamiseen voida vedota, jos hallintoviranomaiset eivät ole antaneet hyväksytyiltä ja luotettavilta tahoilta tulevia täsmällisiä, ehdottomia ja yhdenmukaisia vakuutteluja (yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. II-1181, jäljempänä asia Tokai I, 152 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

147 Kantaja tyytyy tässä asiassa väittämään, että komission toimivaltaiset yksiköt olivat antaneet sille ”tietoja”, joiden nojalla se saattoi perustellusti ”toivoa”, että kun sen antama apu rikkomisen selvittämisessä otettiin huomioon, laskentapohja ei määrältään ylittäisi 20:tä miljoonaa euroa. On riittävää todeta, että tämä kuvaus, jonka kantaja on itse esittänyt suhteestaan hallintoon, ei vastaa komission yksiköiden antamia täsmällisiä vakuutteluja. Viittaus puhelinkeskusteluun, jonka aikana eräs komission työntekijä olisi sanonut kantajalle, että sakko olisi välttämättä suurempi kuin 15 miljoonaa euroa, ”jos komissio soveltaisi 20 miljoonan euron laskentapohjaa”, on tässä suhteessa täysin merkityksetön täsmällisten vakuuttelujen toteennäyttämisessä, sillä kyse on komission ilmaisemasta pelkästä olettamasta.

148 Tästä seuraa, että väite luottamuksensuojan periaatteen loukkaamisesta on hylättävä.

149 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, että väitteet, joiden mukaan rikkomisen vakavuutta on arvioitu väärin ja sakon laskentapohja on määrältään suhteeton, on hylättävä.

Rikkomisen kesto

150 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan rikkomisen kesto on yksi niistä seikoista, jotka on otettava huomioon, kun päätetään kilpailusääntöjen rikkomiseen syyllistyneiden yritysten sakkojen määristä.

151 Rikkomisen kestoon liittyen suuntaviivoissa erotetaan toisistaan lyhytkestoiset (yleensä alle vuoden kestävät) rikkomukset, joissa vakavuuteen perustuvaa perusmäärän laskentapohjaa ei pitäisi korottaa, keskipitkän ajan kestävät rikkomukset (yleensä yhdestä viiteen vuotta), joissa tätä määrää voidaan korottaa 50 prosentilla, ja pitkäaikaiset rikkomukset (yleensä yli viisi vuotta), joissa tätä määrää voidaan korottaa 10 prosentilla jokaiselta vuodelta (suuntaviivojen 1 kohdan B kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta).

152 Komissio toteaa päätöksen 300 perustelukappaleessa, että kaikki yritykset olivat syyllistyneet pitkäaikaiseen rikkomukseen ja että näin ollen sakon laskentapohjia piti korottaa 10 prosentilla kultakin kokonaiselta rikkomisvuodelta ja 5 prosentilla kultakin kuuden kuukauden pituiselta tai sitä pidemmältä mutta alle vuoden pituiselta lisäajanjaksolta, mistä johtui kantajan sakon laskentapohjan korottaminen 105 prosentilla, kun sen kymmenen vuoden ja kahdeksan kuukauden pituinen kartelliin osallistuminen otettiin huomioon.

153 Aluksi on syytä todeta, että kantaja ei nimenomaisesti kiistä komission pysyttämää rikkomisajanjakson pituutta. Se toteaa kuitenkin kannekirjelmän 140 kohdassa, että komissio korotti sakon laskentapohjaa 105 prosentilla kymmenen vuoden ja kahdeksan kuukauden pituisesta rikkomisesta ja että se menetteli näin ”siitä huolimatta, että [kantaja] oli lopettanut rikkomisen ainakin kuusi kuukautta ennen muita osallistujia”. Viimeksi mainittu väite on uudistettu keskusteltaessa lieventävistä seikoista ja sen huomioon ottamisesta, että kantaja oli lopettanut rikkomisen jo ennen kuin komissio puuttui asiaan ja ”viimeistään kesäkuussa 1999”. On siis selvää, ettei kantajan ja komission välillä ole erimielisyyttä rikkomisen kestosta, sillä päätöksen 299 perustelukappaleen mukaan se alkoi lokakuussa 1988 ja päättyi kesäkuussa 1999.

154 Toiseksi on todettava, että kantaja väittää, että komissio on rikkonut oikeusvarmuuden periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta, kun se on korottanut laskentapohjaa 105 prosentilla, ja että kantaja vetoaa tämän väitteensä tueksi komission tätä alaa koskevaan päätöskäytäntöön, josta sen mukaan ilmenee, että enimmäiskorotus on 100 prosenttia myös yli 20 vuotta kestävistä rikkomisista.

155 Riittää kuitenkin, kun todetaan, että kantaja on itse toimittanut kappaleen komission päätöksestä, toisin sanoen [EY 81] artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 2.7.2002 tehdystä komission päätöksestä 2003/674/EY (Asia C.37.519 – Metioniini) (EUVL 2003, L 255, s. 1), jolla laskentapohjaa korotettiin 125 prosentilla kaksitoista vuotta ja kymmenen kuukautta kestäneestä rikkomisesta. Tästä päätöksestä nostettiin kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (asia T-279/02, Degussa v. komissio, tuomio 5.4.2006, Kok. 2006, s. II-897), joka vahvisti komission pysyttämän rikkomisen keston mutta jonka ei tarvinnut lausua sen perusteella sovelletusta korotuksesta.

156 Komissio on lisäksi vastineessaan esittänyt muita esimerkkejä päätöksistä, joissa se on soveltanut yli 100 prosentin korotuksia, eikä kantaja ole kiistänyt niitä vastauksessaan.

157 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (asia C-350/88, Delacre ym. v. komissio, tuomio 14.2.1990, Kok. 1990, s. I-395, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) taloudelliset toimijat eivät voi perustellusti luottaa sellaisen olemassa olevan tilanteen säilymiseen, jota voidaan muuttaa yhteisön toimielinten harkintavallan rajoissa.

158 Yhteisön kilpailusääntöjen osalta oikeuskäytännöstä ilmenee selvästi (edellä 113 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 109 kohta ja asia T-23/99, LR AF 1998 v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1705, 237 kohta), että niiden tehokas soveltaminen edellyttää sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa yhteisön kilpailupolitiikan tarpeita vastaavaksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, tämä ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa.

159 Lopuksi on korostettava, ettei laskentapohjan korottamista 105 prosentilla voida pitää selvästi suhteettomana kantajan myöntämään rikkomisen pitkään kestoon nähden.

160 Edellä esitetyistä lausumista seuraa, että väite, jonka mukaan oikeusvarmuuden periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta rikottiin korottamalla laskentapohjaa 105 prosentilla rikkomisen keston vuoksi, on hylättävä.

Lieventävät seikat

161 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä on tutkittava kunkin yrityksen osuuden suhteellinen vakavuus (edellä 83 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 623 kohta ja edellä

80 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 150 kohta), jotta voitaisiin päättää, onko niihin nähden olemassa raskauttavia tai lieventäviä seikkoja.

162 Suuntaviivojen 3 kohdassa määrätään tietyistä lieventävistä seikoista, joiden perusteella sakon perusmäärä mukautetaan.

Kantajan passiivista asemaa ei ole otettu huomioon

163 Yrityksen ”passiivisuus tai seurailijan asema” kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamisessa on suuntaviivojen 3 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaisesti lieventävä olosuhde, mikäli se näytetään toteen, ja tämä passiivisuus tarkoittaa sitä, että kyseinen yritys on omaksunut ”matalan profiilin” eli se ei ole osallistunut aktiivisesti kilpailunvastaisen sopimuksen tai sopimusten laatimiseen (edellä 121 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 167 kohta).

164 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että sellaisina seikkoina, jotka saattavat ilmentää yrityksen passiivisuutta kartellissa, voidaan ottaa huomioon muun muassa se, että yritys on osallistunut huomattavasti satunnaisemmin kokouksiin kuin kartellin varsinaiset jäsenet (ks. vastaavasti asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1129, 343 kohta), samoin kuin se, että se on tullut myöhemmin kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleille markkinoille, riippumatta siitä, miten pitkään se on rikkomiseen osallistunut (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie v. komissio, tuomio 10.12.1985, Kok. 1985, s. 3831, 100 kohta), ja huomioon voidaan ottaa myös kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden kolmansien yritysten edustajien antamat tämänsuuntaiset nimenomaiset lausumat (ks. vastaavasti asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1235, 264 kohta).

165 Aluksi kantaja väittää, ettei se ole koskaan toiminut hiili- ja grafiittiharkkomarkkinoilla ja ettei se siis ole voinut syyllistyä rikkomiseen näillä markkinoilla. Vaikka sen oletettaisiinkin osallistuneen puolivalmiiden tuotteiden markkinoilla tapahtuneeseen rikkomiseen, sen aseman suhteessa tähän rikkomiseen voidaan joka tapauksessa katsoa olleen vain passiivinen, kuten komissio päätöksen 232 perustelukappaleessa sen mukaan myöntää.

166 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin istunnossa kysyi kantajalta, mitä oikein tarkoitettiin näillä lausumilla, jotka on esitetty lieventävien seikkojen huomioon ottamista koskevan väitteen yhteydessä ja joilla vaaditaan yksinomaan sakon huomattavaa alentamista, kantaja täsmensi, ettei sen tarkoituksena ollut kiistää komission pysyttämää rikkomista vaan ainoastaan vedota sen passiiviseen asemaan.

167 Leikkaajien pois sulkemiseen liittyneestä kilpailunvastaisesta menettelystä komissio selittää päätöksen 154 perustelukappaleessa, että sen lisäksi, että kartellin jäsenet myivät hiiliharjojen kaltaisia hiiliperäisiä lopputuotteita, ne myivät myös puristettuja hiiliharkkoja, joita ei vielä ollut leikattu eikä jatkokäsitelty harjojen tai muiden tavaroiden valmistamista varten. Tietyt leikkaajat, jotka eivät olleet kartellin jäseniä, ostivat nämä hiiliharkot, leikkasivat ne ja muunsivat ne lopputuotteiksi, jotka ne myivät asiakkaille. Samalla kun nämä leikkaajat olivat kartellin jäsenten asiakkaita, ne myös kilpailivat niiden kanssa lopputuotteiden markkinoilla.

168 Päätöksen 154–166 perustelukappaleesta ilmenee, että kartellin politiikalla pyrittiin rajoittamaan sitä kilpailua, jota leikkaajat saattoivat harjoittaa näistä harkoista valmistettujen lopputuotteiden markkinoilla, ja tämä tehtiin kieltäytymällä toimittamasta niille tai, jos niille oli jo toimitettu, vahvistamalla toimitettujen hiiliharkkojen hinnat korkeiksi.

169 Komissio moittii kantajaa päätöksen 159 ja 232 perustelukappaleessa selvästi siitä, että se oli ottanut osaa kartellin tähän politiikkaan. Päätöksen 232 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Joka tapauksessa komissio ei hyväksy [LCL:n] väitettä, jonka mukaan [se] ei osallistunut kartellin siihen toimintaan, jolla leikkaajat suljettiin pois, siitä syystä, että [se] käytti sisäisesti kaikki valmistamansa harkot. Kuten 7.8 [kohdassa] todetaan, [LCL] osallistui todellisuudessa kartellin toimintaan, kun kartelli joko ei myynyt harkkoja leikkaajille tai myi niitä vain hyvin korkeilla hinnoilla. Kartellin 14.10.1993 pidetyssä kokouksessa, kysyttäessä, ’pitäisikö meidän myydä harkkoja ja kieltäytyä voitostamme vai ei?’, [LCL] ilmoitti, että [se] ’yrittää myydä mahdollisimman vähän harkkoja ja katsoo, että on parempi myydä omille yhtiöille’. Vaikka [LCL] ei ollutkaan itse osallistunut leikkaajien tosiasialliseen boikotointiin, [se] on varmasti hyväksynyt kartellin yleisen politiikan, jonka mukaan toimitukset leikkaajille lopetettiin tai jonka mukaan niille toimitettiin vain hyvin korkein hinnoin, ja [se] on kartellin muiden jäsenten tavoin osaltaan aiheuttanut leikkaajien taholta tulevan kilpailun vähentymisen. Nämä seikat riittävät [LCL:n] vastuun toteamiseen”.

170 Näin on selvää, että – toisin kuin kantaja väittää – päätöksen 232 perustelukappaleessa ei millään tavoin myönnetä kantajan passiivista asemaa, toisin sanoen sitä, ettei se olisi aktiivisesti osallistunut leikkaajien pois sulkemista koskevan kilpailunvastaisen sopimuksen laadintaan, vaan päinvastoin siitä ilmenee nimenomainen kannanotto sen puolesta, että toimitukset leikkaajille lopetettaisiin, ja se, että kantaja jopa suositteli tällaista ratkaisua kartellin jäsenille.

171 Toiseksi kantaja toteaa komission myöntävän, että kantajalla oli ollut vain vähäinen asema mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla toimeenpannuissa menettelytavoissa. Lisäksi komissio on itsekin todennut, että kantaja oli huhtikuussa 1999, eli

kahdeksan kuukautta ennen kartellin hajoamista, lakannut osallistumasta teknisen komitean kokouksiin, mitä ainakin Schunk oli pitänyt suurena ongelmana.

172 Kantaja väittää pääasiallisesti, ettei se osallistunut Morganin, Schunkin ja SGL:n teknisen komitean kokousten ulkopuolella järjestämiin lukuisiin kokouksiin, joissa suurin osa tärkeistä päätöksistä (mm. hintojen vahvistaminen ja asiakkaiden jakaminen) tehtiin, ja se tukeutuu yhden johtajansa, mekaanisten tuotteiden kansainvälisen tuotejohtajan, todistajanlausuntoon, jossa tämä korostaa, ettei ”[LCL] European Carbon and Graphite Associationin (ECGA, Euroopan Hiili- ja Grafiittiyhdistys) 2.4.1998 Bandolissa (Ranska), 12.10.1998 Berliinissä (Saksa) ja 8.4.1999 Stratford-upon-Avonissa (Yhdistynyt kuningaskunta) pidetyn kolmen kokouksen lisäksi osallistunut yhteenkään mekaanisia tuotteita koskevaan kahden- tai monenväliseen kokoukseen”.

173 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin istunnossa pyysi kantajaa kertomaan, mitä näillä lausumilla oikeastaan tarkoitettiin, kantaja täsmensi, että sen johtajan todistajanlausunnossa viitattiin pelkkään asianomaisen johtajan osallistumiseen ja ettei se kiistänyt osallistuneensa niihin teknisen komitean kokouksiin, jotka koskivat mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita.

174 Päätöksestä ilmenee, että kartellin toiminta perustui olennaisesti kolmentyyppisiin kokouksiin, nimittäin huippukokouksiin, teknisen komitean kokouksiin ja paikallisiin kokouksiin, ja että kahdet ensin mainitut pidettiin kaksi kertaa vuodessa. Kartellin Euroopan-tason kokoukset pidettiin usein samanaikaisesti alan eurooppalaisen ammatillisen yhteenliittymän eli ensin Association of European Graphite Electrode Producersin (AEGEP, Euroopan elektrodigrafiittituottajien yhteenliittymä) ja sittemmin ECGA:n kokousten kanssa.

175 Hintatasoista ja korotuksista päätettiin lähtökohtaisesti vuosittain teknisen komitean syyskokouksessa. Tekninen komitea sopi keskustelujen jälkeen seuraavan vuoden hinnankorotuksista. Jos kartellin jäsenet eivät päässeet yksimielisyyteen korotuksesta tietyssä maassa, päätöksen tekeminen siirrettiin yleensä kyseistä maata koskevaan paikalliseen kartellin kokoukseen. Teknisen komitean kokouksissa tai paikallisissa kokouksissa sovitut hinnankorotukset hyväksyttiin tämän jälkeen huippukokouksessa (päätöksen 98 ja 99 perustelukappale).

176 Komissio toteaa, että sekä huippukokoukset että teknisen komitean kokoukset koskivat sähköisiä ja mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita ja että päätöksessä (4 perustelukappale) tämä nimitys kattaa valmiit ja puolivalmiit tuotteet, ja täsmentää, että tuotteiden määrän ja sopimusten monitahoisuuden lisääntyessä teknisen komitean kokoukset jaettiin usein kahdeksi erilliseksi tilaisuudeksi, joista toisessa käsiteltiin sähköisiä ja toisessa mekaanisia tuotteita (päätöksen 75 ja 76 perustelukappale).

177 Kantaja ei aseta kyseenalaiseksi toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kartellin toimintatavasta. Kun otetaan huomioon näin kuvattu kartellin toiminta, kantajan riidaton huippukokouksiin ja teknisen komitean kokouksiin osallistuminen, joka on myönnetty jo väitetiedoksiantoon annetussa vastauksessa, sekä se, että kantajan edustaja toimi mekaanisia tuotteita koskevien huippukokousten virallisena esittelijänä, kantaja ei voi pätevästi vaatia, että siihen sovellettaisiin lieventäviä seikkoja sen vuoksi, että tämän yrityksen asema oli ollut yksinomaan passiivinen.

178 Lisäksi on syytä todeta, että kantaja yrittää hyötyä tästä seikasta korostamalla tapaa, jolla se menetteli komission perustellusti yhdeksi monitahoiseksi rikkomiseksi luonnehtiman rikkomisen piiriin kuuluvien tiettyjen kartellisopimusten tai lainvastaisten menettelytapojen suhteen.

179 On todettava, että suuntaviivojen 3 kohdan kyseistä lieventävää seikkaa koskevan ensimmäisen luetelmakohdan sanamuoto puhuu kantajan väitettä vastaan. Kun suuntaviivojen 3 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa, jossa on adverbi ”vain” * ja yksikkömuodossa oleva ilmaisu ”rikkomisen toteuttaminen”, luetaan kirjaimellisesti, voidaan päätellä, ettei ole riittävää, että kyseinen yritys on kartellin tiettyjen toimintajaksojen aikana tai tiettyjen kartellisopimusten suhteen omaksunut ”matalan profiilin” (ks. vastaavasti T-43/02, Jungbunzlauer v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok. 2006, s. II-3435, 254 kohta).

180 Lähestymistapa, jossa yrityksen asennetta arvioitaisiin kyseisten yhdenmukaistettujen sopimusten tai menettelytapojen kohteen mukaan, vaikuttaa vähintäänkin teoreettiselta silloin kun viimeksi mainitut ovat osa sellaista kokonaisstrategiaa, joka määrää kartellin jäsenten toimintalinjat markkinoilla ja rajoittaa niiden kaupallista vapautta ja jolla pyritään samanlaiseen kilpailunvastaiseen tavoitteeseen ja yhteen ainoaan taloudelliseen päämäärään, nimittäin vääristämään normaalia hintakehitystä ja rajoittamaan kilpailua relevanteilla markkinoilla.

181 Tässä suhteessa on korostettava, että juuri tämän asianomaisten yritysten yhdessä tavoitteleman yhden ja saman kilpailunvastaisen päämäärän nojalla komissio saattoi päätöksessä perustellusti pitää rikkomista yhtenä jatkettuna kokonaisuutena. Komissio on myös ottanut huomioon erään konkreettisen seikan, nimittäin itse kartellin toiminnan. Päätöksen 230 perustelukappaleessa se toteaa, että ”tässä menettelyssä samat kartellin jäsenet [olivat] yhteensovittaneet samoissa kokouksissa kaupallisen menettelynsä sellaisten sidottujen tuotteiden (vaikka ne eivät olleet toisiaan korvaavia) koko ryhmän osalta, joita ne kaikki tai lähes kaikki [olivat] valmistaneet tai myyneet”.

182 On todettava edellä 121 kohdassa mainitusta asiasta Cheil Jedang vastaan komissio, johon kantaja vetoaa väitteidensä tueksi, ilmenevän, että lysiinikartellin ja sen kartellin toimintatapa, joka oli antanut aiheen päätöksen tekemiseen, erosivat toisistaan. Edellä mainitun tuomion perusteluista ilmenee selvästi, että myyntivolyymeistä oli pidetty erityisiä kartellin kokouksia erillään kokouksista, joissa vahvistettiin hinnat. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi nimenomaisesti ottanut huomioon Cheil

* Sanaa ”vain” ei ole suomenkielisessä versiossa.

Jedang -yhtiön vähäisen merkityksen analyysissään, jossa se oli päätynyt myöntämään sen passiivisen aseman myyntivolyymejä koskevassa kartellissa. Näin ollen viittaus tuohon tuomioon on selvästi vailla merkitystä nyt käsiteltävän asian olosuhteissa.

183 Vaikka komissio tosin myöntää, että kantaja oli ollut vähemmän tärkeässä asemassa kuin Morgan, Schunk ja SGL kartellin mekaanisia tuotteita koskevissa toiminnoissa siitä syystä, että sen näistä tuotteista saama liikevaihto oli ollut suhteellisen alhainen (päätöksen 192 perustelukappale), sellaisen kantajan kaltaisen yrityksen, joka ei kiistä osallistuneensa yhtenä kokonaisuutena pidettävään yli kymmenen vuotta kestäneeseen rikkomiseen, jolla oli suurin markkinaosuus ja joka perustaa vaatimuksensa kyseisen rikkomisen kannalta suhteellisen toisarvoisten seikkojen huomioon ottamiseen, ei voida katsoa olevan yksinomaan passiivinen tai seurailijan asemassa rikkomisen toteuttamisessa. Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että:

– mekaanisten tuotteiden markkinoiden arvo (kantajan mukaan vuonna 1998 vain 70 miljoonaa euroa) oli vähäinen suhteessa kyseisten markkinoiden kokonaisarvoon (joka samana vuonna oli 291 miljoonaa euroa), ja se oli selvästi alhaisempi kuin sähköisten tuotteiden markkinoiden arvo

– tämän vuoksi kartellin tavoitteena, jonka mukaan harkkoja ei myytäisi leikkaajille tai niitä myytäisiin erittäin korkeaan hintaan, oli vahvistaa näistä harkoista valmistettuja tuotteita koskevaa pääasiallista kartellisopimusta ja suojata sitä mahdolliselta kilpailulta; harkkoja koskeva sopimus oli siis liitännäinen valmiita tuotteita koskevaan, pääasialliseen sopimukseen nähden (päätöksen 230 perustelukappale).

184 Vaikka sillä, että kantaja lakkasi osallistumasta kartelliin vain muutamia kuukausia aiemmin kuin muut kartellin jäsenet, ei voida perustella sakon määrän alentamista sellaisten lieventävien seikkojen vuoksi, jotka liittyvät yksinomaan passiiviseen tai

seurailijan asemaan rikkomisen toteuttamisessa, on todettava, että juuri sen komissio otti huomioon soveltamalla keston nojalla määrättävää korotusta, joka oli 5 prosenttia pienempi kuin muihin kartellin jäseniin sovellettu korotus.

185 Edellä esitetyistä seikoista seuraa, että väite, jonka mukaan komissio ei ottanut huomioon kantajan passiivista asemaa, ei ole perusteltu ja että se on näin ollen hylättävä.

Sen huomiotta jättäminen, ettei tiettyjä sopimuksia ja/tai lainvastaisia menettelytapoja tosiasiallisesti sovellettu

186 Aluksi on todettava komission korostavan sitä, että kantaja ei ole väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittänyt lieventävänä seikkana sitä, ettei se ollut soveltanut kyseisiä sopimuksia. Komissio katsoo, että sellaisen lieventävän seikan hyväksymättä jättäminen, johon kantaja ei koskaan vedonnut, ei missään tapauksessa voi olla päätöksen kumoamisperuste.

187 Tätä komission kantaa ei voida hyväksyä.

188 Kuulemisesta tietyissä [EY 81] ja [EY 82] artiklan mukaisissa menettelyissä 22.12.1998 annetun komission asetuksen (EY) N:o 2842/98 (EYVL L 354, s. 18) 4 artiklassa, jota sovellettiin tosiseikkojen tapahtuessa, säädetään vain, että osapuolten, jotka haluavat esittää huomautuksensa niitä vastaan esitetyistä väitteistä, on esitettävä ne kirjallisina ja että ne voivat kirjallisissa huomautuksissaan nojautua kaikkiin puolustuksensa kannalta olennaisiin seikkoihin. Ne voivat liittää mukaan kaikki tarvittavat asiakirjat

niiden seikkojen todisteeksi, joihin ne ovat vedonneet, ja ne voivat myös ehdottaa, että komissio kuulisi henkilöitä, jotka voivat vahvistaa kyseiset seikat. Ei siis vaadita, että yritysten, joille väitetiedoksianto on osoitettu, olisi muotoiltava lieventävien seikkojen tunnustamista koskeva pyyntönsä jollakin erityisellä tavalla.

189 Lisäksi on syytä muistuttaa, että väitetiedoksianto on valmisteleva toimi suhteessa päätökseen, joka muodostaa menettelyn viimeisen vaiheen ja jossa komissio lausuu yritysten vastuusta ja tarvittaessa niistä rangaistuksista, jotka niille on määrättävä.

190 Sakon suuruutta määrittäessään komission on otettava huomioon kaikki asiassa merkitykselliset seikat, erityisesti rikkomisen vakavuus ja kesto, jotka ovat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainitut kaksi kriteeriä. Kuten on esitetty, komission on tutkittava, silloin kun useat yrityksen ovat rikkoneet kilpailusääntöjä, kunkin yrityksen osuuden suhteellinen vakavuus (edellä 83 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 623 kohta ja edellä 80 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 150 kohta), jotta voitaisiin päättää, onko niihin nähden olemassa raskauttavia tai lieventäviä seikkoja.

191 Suuntaviivojen 2 ja 3 kohdassa määrätään, että sakon perusmäärää voidaan muuttaa tiettyjen kuhunkin asianomaiseen yritykseen liittyvien lieventävien ja raskauttavien olosuhteiden perusteella. Suuntaviivojen 3 kohdassa esitetään luettelo, joka ei ole tyhjentävä, lieventävistä olosuhteista, joiden perusteella sakon perusmäärää voidaan alentaa. Siinä viitataan yrityksen passiivisuuteen, siihen että yritys on jättänyt käytännössä soveltamatta rikkomista koskevia sopimuksia tai menettelytapoja, rikkomisen lopettamiseen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen, osoitukseen siitä että yritys ei ole voinut kohtuullisesti epäillä syyllistyvänsä rikkomiseen kilpailua rajoittavalla toiminnallaan, siihen että kilpailusääntöjä rikottiin huolimattomuudesta sekä yrityksen todelliseen yhteistyöhön menettelyissä, jotka koskevat yhteistyötiedonannon soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia.

192 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei voi poiketa säännöistä, jotka se on itselleen asettanut (ks. edellä 80 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Erityisesti silloin kun komissio antaa suuntaviivoja, joilla se pyrkii perustamissopimuksen määräyksiä noudattaen täsmentämään perusteet, joita se aikoo soveltaa harkintavaltaansa käyttäessään, se rajoittaa itse harkintavaltaansa, koska sen on noudatettava viitteellisiä sääntöjä, jotka se on itselleen asettanut (asia T-380/94, AIUFFASS ja AKT v. komissio, tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. II-2169, 57 kohta; asia T-214/95, Vlaams Gewest v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok. 2003, s. II-717, 89 kohta ja edellä 83 kohdassa mainittu asia ADM I, tuomion 267 kohta).

193 Komissio on sakkojen määrää laskiessaan soveltanut päätöksessä suuntaviivoissa esitettyä menetelmää ja tutkinut, miten vakavasti kukin asianomainen yritys oli osallistunut rikkomiseen. Päätöksen 272 perustelukappale on tässä suhteessa täysin selkeä, sillä siinä täsmennetään, että ”komissio tulee kunkin yrityksen osalta päättämään, onko raskauttavia ja/tai lieventäviä seikkoja olemassa” ja että ”sakon perusmäärää tullaan korottamaan tai alentamaan tätä vastaavasti”. Päätöksen 316 perustelukappaleessa komissio toteaa ”päätyneensä siihen, ettei tässä asiassa ole raskauttavia tai lieventäviä seikkoja”, mikä tarkoittaa sen katsoneen tutkimustulosten ja kantajan väitetiedoksiantoon antaman vastauksen perusteella, että kantajan hyväksi ei voida lukea lieventäviä seikkoja, kuten muun muassa sitä, että se olisi jättänyt käytännössä soveltamatta rikkomista koskevia sopimuksia tai menettelytapoja, mikä mainitaan suuntaviivojen 3 kohdan toisessa luetelmakohdassa, jonka perusteella komissio laski sakon määrän.

194 Kantajan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämä vaatimus, jolla se kiistää päätöksen 316 perustelukappaleessa mainitun komission päätelmän ja jossa se vaatii lieventävien seikkojen soveltamista ja sakon määrän alentamista niitä vastaavasti, voidaan näin ollen ottaa tutkittavaksi, kun muistetaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on EY 229 artiklassa tarkoitettu täysi harkintavalta, kun se tutki valitukset päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakon tai uhkasakon, ja että se voi poistaa sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sitä.

195 Vielä on huomattava, että kantaja on väitetiedoksiantoon vastatessaan selvästi todennut, ettei se myynyt grafiittiharkkoja ja -levyjä ulkopuolisille ja että sillä oli vähäinen rooli mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita koskevassa kartellissa. Tämän vastauksensa 78 kohdassa kantaja jopa täsmensi antaneensa erään vastuuhenkilönsä ilmoituksen (johon vedotaan uudelleen vastineessa), josta ilmenee, ettei se soveltanut mekaanisiin tuotteisiin liittyvissä teknisen komitean vuosikokouksissa vahvistettua tariffia ja että muut toimijat moittivat sitä säännöllisesti siitä, ettei se noudattanut sopimuksia. Vaikka kantaja ei vastauksensa 78 kohdassa nimenomaisesti vaatinutkaan, että siihen sovellettaisiin lieventäviä seikkoja, on syytä todeta, että kantaja otti selvästi esille suuntaviivojen 3 kohdan toisen luetelmakohdan mukaisen seikan, että se oli käytännössä jättänyt soveltamatta kyseisiä sopimuksia.

196 On siis tarkistettava, saattoiko komissio perustellusti katsoa, että kantajaan ei voitu soveltaa suuntaviivojen 3 kohdan toisessa luetelmakohdassa mainittuna lieventävänä seikkana sitä, että se oli käytännössä jättänyt soveltamatta sopimuksia. Tässä tarkoituksessa on tutkittava, osoitetaanko kantajan esittämillä seikoilla, että sinä aikana, jona kantaja osallistui kilpailusääntöjen rikkomista koskeviin sopimuksiin, se tosiasiassa pidättyi niiden soveltamisesta kilpailemalla markkinoilla tai ainakin selvästi ja huomattavasti rikkoi velvoitteita, joilla kyseinen kartelli pantiin täytäntöön, siinä määrin, että se häiritsi kartellin toimintaa (asia T-26/02, Daiichi Pharmaceutical v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok. 2006, s. II-713, 113 kohta).

197 Kantaja perustaa väitteensä neljään täsmälliseen seikkaan, jotka paljastavat, ettei asianomainen väitä pidättyneensä kilpailusääntöjen vastaisten sopimusten kaikelta soveltamiselta, vaan vetoaa siihen, että se sovelsi niitä vain osittain.

198 Kantaja vetoaa ensinnäkin siihen, ettei se noudattanut mekaanisiin sovelluksiin tarkoitetuista tuotteista sovittuja hintoja, ja se selvittää tässä suhteessa, että sen

kilpailijat valittivat tästä. Kantaja viittaa erääseen Schunkin sille 18.9.1989 osoittamaan kirjeeseen ja yhden johtajansa, G:n, 18.9.2002 antamaan ilmoitukseen.

199 Komissio toteaa päätöksessä (307 ja 308 perustelukappale), etteivät kartellin muut osapuolet näyttäneet vakavasti moittineen kantajaa siitä, että se olisi käyttänyt liian alhaisia hintoja, ja että näin oli vuoden 1999 ensimmäiseen vuosipuoliskoon asti, joka on ajankohta, jona se valmistautui jättämän kartellin. Se lisää, että kartelleissa esiintyy usein satunnaisia vilpillisiä menettelyjä, silloin kun yritykset luulevat voivansa turvautua niihin rangaistuksetta, ja että tällaisia vilpillisiä menettelyjä ei voida pitää todisteena siitä, että kartelliin liittyviä sopimuksia ei ole pantu täytäntöön.

200 Päätöksen 106 perustelukappaleessa viitataan edellä mainittuun kirjeeseen, jossa Schunk valitti kantajan myyvän hiilirenkaita määrätylle ranskalaiselle asiakkaalle hinnoin, jotka alittivat Ranskan normaalin hintatason 15–20 prosentilla, ja jossa se kehotti kantajaa osallistumaan kokoukseen tämän kysymyksen tutkimiseksi ja selittämään, millä menetelmällä nämä hinnat oli vahvistettu.

201 On huomautettava, että tuo asiakirja on kartellin yhden jäsenen yksi ainoa valitus, joka koski vain mekaanisten tuotteiden myyntiä ja tarkemmin ottaen erityistä tuotetta – vaikka niitä oli olemassa hyvin suuri valikoima (päätöksen yhdeksäs perustelukappale) –, joka oli tarkoitettu ”määrätylle ranskalaiselle asiakkaalle”.

202 G. toteaa 18.9.2002 päivätyssä ilmoituksessaan osallistuneensa kolmeen kokoukseen, 2.4.1998 Bandolissa, 12.10.1998 Berliinissä ja 8.4.1999 Stratford-upon-Avonissa. Hän toteaa seuraavaa:

”Niissä kokouksissa [joihin] osallistuin, muut kilpailijat moittivat [LCL:a] siitä, ettei se noudattanut sopimuksia. Me vastasimme, että olimme vähäinen toimija Euroopan markkinoilla.”

203 Kantaja väittää, että G. antoi tuossa ilmoituksessa myös esimerkin T:n (Morganite Industries Inc., Morganin amerikkalainen tytäryhtiö) valituksesta, jossa ”[LCL:a] moitittiin siitä, että se oli käyttänyt liian alhaisia hintoja (tariffista poiketen)”. Tätä mainintaa ei ole G:n siinä ilmoituksessa, jonka kantaja on esittänyt oikeudelle kannekirjelmän liitteenä.

204 Näyttää siltä, että kyseinen todistajanlausunto koskee vain kolmea kartellin kokousta, jotka pidettiin 2.4.1998 ja 8.4.1999 välisenä aikana eli yhden vuoden aikana, kun taas kilpailusääntöjen rikkominen kesti kymmenen vuotta ja kahdeksan kuukautta ja huippukokouksia ja teknisen komitean kokouksia pidettiin molempia kaksi kertaa vuodessa, paikallisia kokouksia laskematta.

205 Kun lisäksi otetaan huomioon, että kyseisen ilmoituksen, joka laadittiin sen jälkeen kun komissio lähetti asetuksen N:o 17 11 artiklassa tarkoitetun tietojensaantipyynnön, antaja on työsuhteessa kantajaan, joka esitti todistajanlausunnon kannekirjelmänsä liitteenä, tämä ilmoitus voitaisiin hyväksyä vain, jos sitä tukisivat asiakirjoihin otetut objektiiviset asiakirjatodisteet.

206 Kantaja katsoo, että Schunkin 18.9.1989 kantajalle osoittama kirje tukee G:n ilmoitusta. Kuten komissio perustellusti huomauttaa, tätä ilmoitusta, joka koskee 2.4.1998 ja 8.4.1999 välisenä aikana pidettyjen kokousten kulkua, ei voida tukea valituksella, joka koskee vuoden 1989 tapahtumia, toisin sanoen kymmenen vuotta aiempia tapahtumia.

207 Kantaja viittaa myöskin kartellin muiden jäsenten ilmoitukseen, joka on kirjattu ECGA:n 19.4.1996 pidetystä kokouksesta laadittuun yhteenvetoon seuraavasti:

”Deutsche Carbone [LCL:n saksalainen tytäryhtiö] aloitti toimintansa mekaanisten tuotteiden alalla ilman mitään tietoa olemassa olevista hintatasoista. P:tä [LCL] pyydettiin valvomaan sen toimintoja ja varmistumaan siitä, että vahvistettuja hintatasoja noudatettaisiin.”

208 Tuo asiakirja koskee siis kantajan erään tytäryhtiön toiminnan alkuaikoja eikä se ole millään tavoin vaikuttanut kantajan tämän kokouksen jälkeen tosiasiallisesti omaksumaan asenteeseen. Kantaja ei toisaalta esitä mitään asiakirjoja, jotka osoittaisivat, että sen saksalainen tytäryhtiö oli kyseisen yhteenvedon jälkeen todellisuudessa menetellyt itsenäisesti ja harjoittanut kilpailua ja että kartellin muut jäsenet olivat olleet jatkuvasti tyytymättömiä tämän vuoksi.

209 G:n ilmoitusta ei tue sen enempää kantajan toisen johtajan, tässä tapauksessa N:n, ilmoitus. Viimeksi mainittu toteaa osallistuneensa teknisen komitean kokouksiin, jotka koskivat sähköisiä ja mekaanisia tuotteita ja jotka järjestettiin ECGA:n yhteydessä huhtikuun 1997 ja huhtikuun 1999 välisenä aikana. N. ei mainitse, että kartellin jäsen olisi valittanut kantajan menettelystä, vaikka hänenkin ilmoituksensa G:n ilmoituksen tavoin koskee 2.4.1998 ja 8.4.1999 välistä ajanjaksoa.

210 Toiseksi kantaja väittää, ettei se pannut kartellin yleistä politiikkaa täysin täytäntöön Ranskan alueella, joka kuului periaatteessa sen vastuulle sähköisiin sovelluksiin tarkoitettujen tuotteiden alalla. Kantaja tukeutuu päätöksen 127 perustelukappaleeseen, jonka mukaan ”vaikka Alankomaissa voimassa olevan OEM-tariffin hinnat olivat

indeksin tasolla 100, todellinen tariffi Ranskassa, jossa hintataso oli epäedullisin kartellille, oli vain 61, ja todellisuudessa maksetut hinnat 40”.

211 On kuitenkin todettava, että kantajan tämä väite perustuu siihen, että se on lukenut päätöstä vain osittain ja hajanaisesti.

212 On tärkeää korostaa, että sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden kysyntä jakautuu suurten asiakkaiden, joita on suhteellisen pieni määrä, ja pienten asiakkaiden, joita on paljon enemmän, kesken. Sähköisten tuotteiden suurimmat asiakkaat ovat autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia, jotka muodostavat niin kutsutun ”OEM”-alan. Nämä asiakkaat, joita on hyvin vähän ja jotka ovat ennen kaikkea hyvin suuria yrityksiä, ostavat erittäin suuria määriä vain tiettyjä hiili- ja grafiittituotteita, ja niillä on siis huomattava neuvotteluvalta (päätöksen 39, 40 ja 124 perustelukappale).

213 Kartelli yritti torjua vaaraa, että nämä suurasiakkaat voisivat hyötyä maiden välisistä hintaeroista. Ensimmäisellä strategialla pyrittiin yhdenmukaistamaan hinnat Euroopassa, ja se perustui kantajan ehdotukseen, jonka otsikko oli ”Suunnitelma teollisuussähkölaitteiden valmistajille toimitettaviin harjoihin Euroopassa sovellettavasta yhdestä hinnoittelusta”. Tämän Euroopassa OEM-alan asiakkaisiin sovellettavan hintojen yhdenmukaistamisstrategian täytäntöönpano osoittautui käytännössä vaikeaksi, kuten teknisen komitean 22.2.1994 pidetty erityinen OEM-hintakokous osoitti (päätöksen 126 ja 127 perustelukappale).

214 Juuri tämä kokous antaa viitteitä niiden huomattavien erojen piintyneisyydestä, joita tariffin mukaisten hintojen ja vielä enemmän eri maissa OEM-alalla todellisuudessa

sovellettujen hintojen välillä oli, ja tästä on esimerkkinä Ranskan tilanne, josta kerrotaan päätöksen 127 perustelukappaleessa. Kyse oli siis melko yleistyneestä erosta, joka oli olemassa muissa maissa kuin Ranskassa ja joka ei ollut aiheutunut kantajan halusta pidättyä kartellisopimusten tosiasiallisesta soveltamisesta. Kantaja oli päinvastoin jopa tehnyt aloitteen Euroopassa OEM-alan asiakkaisiin sovellettavasta kilpailunvastaisesta hintojen yhdenmukaistamisstrategiasta. Komissio huomauttaa vielä, että kartellin jäsenet sopivat 22.2.1994 pidetyn kokouksen jälkeen ”pienentävänsä eroja”.

215 On tärkeää korostaa, ettei kantaja millään tavoin kiistä niitä toteamuksia, jotka komissio esittää päätöksen 127 perustelukappaleessa, vaan esittää niistä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle vain itselleen edullisen subjektiivisen tulkinnan.

216 Kolmanneksi kantaja väittää, että komissio on päätöksen 232 perustelukappaleessa myöntänyt, ettei kantaja ”itse ollut osallistunut ’leikkaajien’ tosiasialliseen boikotointiin”.

217 Kun tuo perustelukappale luetaan kokonaan, ilmenee, että kantaja perustaa väitteensä jälleen kerran päätöksen sanamuodon vääristelyyn.

218 Päätöksen 232 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Joka tapauksessa komissio ei hyväksy [LCL:n] väitettä, jonka mukaan [se] ei osallistunut kartellin siihen toimintaan, jolla leikkaajat suljettiin pois, siitä syystä, että [se] käytti sisäisesti kaikki valmistamansa harkot. Kuten 7.8 [kohdassa] todetaan, [LCL]

osallistui todellisuudessa kartellin toimintaan, kun kartelli joko ei myynyt harkkoja leikkaajille tai myi niitä vain hyvin korkeilla hinnoilla. Kartellin 14.10.1993 pidetyssä kokouksessa, kysyttäessä, 'pitäisikö meidän myydä harkkoja ja kieltäytyä voitostamme vai ei?', [LCL] ilmoitti, että [se] 'yrittää myydä mahdollisimman vähän harkkoja ja katsoo, että on parempi myydä omille yhtiöille'. Vaikka Carbone Lorraine ei ollutkaan itse osallistunut leikkaajien tosiasialliseen boikotointiin, [se] on varmasti hyväksynyt kartellin yleisen politiikan, jonka mukaan toimitukset leikkaajille lopetettiin tai jonka mukaan niille toimitettiin vain hyvin korkein hinnoin, ja [se] on kartellin muiden jäsenten tavoin osaltaan aiheuttanut leikkaajien taholta tulevan kilpailun vähentymisen. Nämä seikat riittävät [LCL:n] vastuun toteamiseen".

219 Näin ollen on selvää, että kantaja on jättänyt mainitsematta siteeraamansa virkkeen kaksi ensimmäistä sanaa, jotka osoittavat, että niitä seuraava komission tarkastelu perustuu olettamaan. Koska kantajan lausumat perustuvat pelkästään päätöksen 232 perustelukappaleen väärään luentatapaan, ne voidaan vain hylätä.

220 Neljänneksi kantaja toteaa, että Morganin 4.10.1999 pidetyssä teknisen komitean kokouksessa tekemät muistiinpanot osoittavat, että kantaja oli täysin irrottautunut kartellin toiminnasta ainakin sen viimeisenä vuotena.

221 Näiden muistiinpanojen sisällöstä kerrotaan päätöksen 186 perustelukappaleessa, ja on huomattava, että kantaja esittää sen seuraavalla epätäydellisellä tavalla:

"G. [Schunk] suositteli, että P. [kantaja] suljettaisiin ulkopuolelle, sillä minkäänlainen mielipiteenvaihto ei ole mahdollista. Kolme muuta asianosaista voivat kuitenkin valvoa kilpailua. G. on lisäksi todennut, että P. käytti kilpailusta piittaamattomia hintoja. S.

[Morgan], B. [SGL] ja H. [Morganin kansallinen tytäryhtiö] eivät ole vielä todenneet, että P. todella polki hintoja. G. aikoo hyökätä ja lähettää heille selvän viestin.”

222 On todettava, ettei tuolla asiakirjalla ole minkäänlaista todistusvoimaa. Kokouksessa läsnä olleet muut kartellin jäsenet eivät vahvistaneet Schunkin väitettä, jonka mukaan kantaja ei enää noudattanut hintasopimuksia. Kyseisessä asiakirjassa ei lisäksi ole mitään ajallisia täsmennyksiä, paitsi että siinä mainitaan, että kokous pidettiin 4.10.1999, eli sen ajankohdan jälkeen, jona komissio katsoi kantajan kilpailusääntöjen rikkomisen päättyneen ja joka oli kesäkuu 1999.

223 Vaikka kantajan tämän perusteen yhteydessä esittämiä olosuhteita arvioitaisiin yhtenä kokonaisuutena, ne eivät mahdollista päätelmää, jonka mukaan se oli sinä aikana, jona se oli osallistunut kilpailunvastaisiin sopimuksiin, tosiasiallisesti pidättynyt niiden soveltamisesta ja omaksunut kilpailullisen asenteen markkinoilla tai ainakin selvästi ja huomattavalla tavalla jättänyt noudattamatta niitä velvoitteita, joilla tämä kartelli pyrittiin panemaan täytäntöön, jopa häiriten sen toimintaa.

224 Edellä esitetyistä lausumista seuraa, että peruste, jonka mukaan komissio ei ottanut huomioon lieventävää seikkaa, joka liittyy siihen, että kilpailunvastaisia sopimuksia ei käytännössä sovellettu, ei ole perusteltu ja se on hylättävä.

Sen huomiotta jättäminen, että rikkominen lopetettiin ennen tutkinnan alkamista

225 Kantaja väittää, että se lopetti kilpailunvastaiset menettelytavat viimeistään kesäkuussa 1999, eli yli kolme kuukautta ennen komission ensimmäistä toimenpidettä, ja että se tuosta ajankohdasta lähtien otti käyttöön kilpailusääntöjen noudattamista koskevan ohjelman, jota on sovellettu konsernissa systemaattisesti jo yli neljän vuoden ajan.

226 Ensin on syytä muistuttaa, että suuntaviivojen 3 kohdassa määrätään, että sakon perusmäärää voidaan alentaa erityisten lieventävien olosuhteiden perusteella, ja tällainen lieventävä olosuhde voi olla se, että yritys on lopettanut rikkomisen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen. Kantajan mukaan tätä lieventävää olosuhdetta pitää soveltaa sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun rikkominen lopetetaan ennen näitä toimenpiteitä, kuten nyt.

227 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi hyväksyä näitä väitteitä. Tuossa tekstissä tarkoitetuista lieventävistä olosuhteista voi loogisesti ottaen olla kysymys vain silloin, kun kyseiset toimenpiteet ovat kannustaneet asianomaisia yrityksiä lopettamaan kilpailunvastaiset menettelynsä. Tällä määräyksellä pyritään rohkaisemaan yrityksiä lopettamaan kilpailuvastaiset menettelynsä heti kun komissio aloittaa niitä koskevan tutkimuksen, joten sakkoa ei voida tällä perusteella alentaa silloin, kun rikkominen on jo loppunut ennen komission ensimmäisiä toimenpiteitä. Alennuksen soveltaminen tällaisissa olosuhteissa menisi päällekkäin rikkomisen keston huomioon ottamisen kanssa sakkojen määrää laskettaessa (yhdistetyt asiat T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 15.6.2005, jäljempänä asia Tokai II, 291 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa; ks. myös vastaavasti edellä 146 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 341 kohta).

228 Lisäksi on syytä muistuttaa, että sakon alentaminen sillä perusteella, että kilpailusääntöjen rikkominen on lopetettu heti komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen, ei voi kuitenkaan olla automaattista, vaan se riippuu siitä, miten komissio on harkintavaltansa perusteella arvioinut yksittäistapaukseen liittyviä olosuhteita. Tässä yhteydessä suuntaviivojen tämän määräyksen soveltaminen yrityksen hyväksi on erityisen tarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa kyseisen käyttäytymisen kilpailunvastaisuus ei ole ilmeinen. Sen soveltaminen ei sitä vastoin lähtökohtaisesti ole yhtä asianmukaista tilanteessa, jossa menettely, mikäli se on näytetty toteen, on selvästi kilpailunvastaista (asia T-44/00, Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok. 2004, s. II-2223, 281 kohta, joka on vahvistettu valitusasiassa C-411/04 P, Salzgitter Mannesmann v. komissio, 25.1.2007 annetulla tuomiolla, Kok. 2007, s. I-959 ja edellä 227 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 292 ja 294 kohta).

229 Nyt esillä olevassa asiassa ei voida katsoa, että kantaja ei voinut kohtuullisesti epäillä syyllistyvänsä rikkomiseen, sillä se osallistui horisontaaliseen hintakartelliin, jolla selvästi rikottiin EY 81 artiklaa ja jonka salaisen luonteen jäsenet yrittivät monin varotoimin säilyttää yli kymmenen vuoden ajan.

230 Lopuksi on huomautettava, että tässä asiassa, kuten edellä 146 kohdassa mainitussa asiassa Tokai I (tuomion 341 kohta), kantaja lopetti kyseiset kilpailunvastaiset menettelynsä amerikkalaisten kilpailuviranomaisten eikä komission toimenpiteiden jälkeen, kuten komissio päätöksen 311 perustelukappaleessa nimenomaan korostaa kantajan omien ilmoitusten perusteella. Kantajan väite voidaan siis hylätä suoraan suuntaviivojen 3 kohdan kolmannen luetelmakohdan perusteella.

231 Kilpailusääntöjen noudattamista koskevan ohjelman käyttöönottamisesta on toiseksi jo todettu, että vaikka onkin tärkeää, että yritys toteuttaa toimenpiteitä estääkseen henkilöstöään rikkomasta uudelleen yhteisön kilpailuoikeutta tulevaisuudessa, tällaisten toimenpiteiden toteuttamisella ei muuteta millään tavoin sitä, että rikkominen on todettu. Komissiolla ei siis ole velvollisuutta pitää tällaista seikkaa lieventävänä olosuhteena (edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 373 kohta), varsinkaan silloin kun kyseisellä rikkomisella, kuten nyt esillä olevassa asiassa, selvästi rikotaan EY 81 artiklaa. Sillä

kantajan esittämällä olosuhteella, että tuo ohjelma otettiin käyttöön ennen komission toimenpidettä, ei ole merkitystä, ja joka tapauksessa on syytä muistuttaa, että kyseiset toimenpiteet toteutettiin amerikkalaisten kilpailuviranomaisten toimenpiteen jälkeen.

232 Edellä esitetyistä lausumista seuraa, että väite, jonka mukaan komissio jätti ottamatta huomioon lieventävänä seikkana sen, että rikkominen lopetettiin ennen tutkinnan aloittamista, ja sen, että kantaja otti käyttöön kilpailusääntöjen noudattamista koskevan ohjelman, ei ole perusteltu, joten se on hylättävä.

Sen huomiotta jättäminen, että kantaja oli todellisessa yhteistyössä menettelyissä, jotka koskivat yhteistyötiedonannon soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia

233 Suuntaviivojen 3 kohdassa mainittujen lieventävien olosuhteiden joukossa mainitaan sen kuudennessa luetelmakohdassa ”[yrityksen] todellinen yhteistyö menettelyissä, jotka koskevat [yhteistyötiedonannon] soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia”.

234 Päätöksessä täsmennetään kantajan vedonneen kyseistä lieventävää olosuhdetta koskevan vaatimuksensa tueksi siihen, että se antoi komissiolle tiettyjä tietoja Gerkenin asemasta ja kartellin toiminnasta lokakuuta 1988 edeltäneeltä ajalta (päätöksen 314 perustelukappale).

235 Komissio hylkäsi kantajan vaatimuksen todeten, ettei se ollut aloittanut menettelyä Gerkeniä vastaan, ettei lokakuuta 1988 edeltänyt ajanjakso kuulunut tämän menettelyn soveltamisalaan ja että tietoja, jotka eivät auta sitä ”toteamaan rikkomisen olemassaoloa

eivätkä määrittämään yrityksille määrättävien sakkojen määriä (vaikka tällainen viimeksi mainitun tapainen yhteistyö voidaankin ottaa huomioon), ei voida pitää todellisena yhteistyönä [yhteistyö]tiedonannon soveltamisalaan kuulumattomissa tapauksissa" (päätöksen 315 perustelukappale).

236 Kantaja väittää kirjelmissään, että ne tiedot, jotka se antoi hallinnollisen menettelyn kuluessa, eivät ainoastaan selvästi helpottaneet komission tehtävää, vaan tämä saattoi niiden nojalla yhtäältä olla myöntämättä yhteistyötiedonannon perusteella sakkojen määräämättä jättämistä Morganille ja toisaalta todeta Gerkenin osallistumisen kartelliin, ja se, ettei komissio käyttänyt näitä tietoja tällä tavoin, on samantekevää.

237 Vaikka käytetyllä ilmaisulla muotoillaan kaksi erillistä väitettä, kantajan lausumaa, jonka mukaan se antoi hallinnollisen menettelyn kuluessa tietoja, jotka selvästi helpottivat komission tehtävää, ei ole tuettu esimerkein Morganin ja Gerkenin menettelyihin liittyviä seikkoja lukuun ottamatta. Näin on selvää, että vaatimus, jonka mukaan lieventävänä olosuhteena oli pidettävä kantajan todellista yhteistyötä menettelyissä, jotka koskivat yhteistyötiedonannon soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia, perustuu yksinomaan mainittuihin tietoihin.

238 Tässä vaiheessa on syytä muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sakon alentaminen hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin tai, tilanteen mukaan, saada sen loppumaan (edellä 113 kohdassa mainittu asia SCA Holding v. komissio, tuomion 36 kohta; ks. edellä 164 kohdassa mainittu asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 325 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

239 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut edellä mainittua oikeuskäytäntöä sen hengen mukaisesti, se on katsonut, että sellaisten tietojen antamista, joiden perustella komissio menettelyn kuluessa kykeni tarkemmin arvioimaan jonkin kartelliin osallistuneen yrityksen yhteistyön astetta sen sakon määrän vahvistamiseksi ja joilla siis on helpotettu komission tutkintatehtävää, voidaan pitää suuntaviivojen 3 kohdan kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitettuna ”todellisena yhteistyönä menettelyissä, jotka koskevat [yhteistyötiedonannon] soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia” (edellä 83 kohdassa mainittu asia ADM I, tuomion 305 ja 306 kohta).

240 Tässä asiassa on riittävää todeta, että kuten päätöksestä selvästi ilmenee (päätöksen 265, 266 ja 319–321 perustelukappale ja 1 artikla), komissio ei ole käyttänyt mitään niistä tiedoista, jotka kantaja antoi Gerkenin ja Morganin menettelystä, todetakseen yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisen tai määrätäkseen siitä seuraamuksia tai arvioidakseen tarkemmin yrityksen yhteistyön astetta sen sakon määrän vahvistamiseksi. Komissiolla ei siis ollut velvollisuutta korvata yhteistyötä, johon kantaja tässä yhteydessä vetoaa, sakkoa alentamalla, koska se ei ole tosiasiallisesti helpottanut komission tehtävää rikkomisen olemassaolon toteamisessa, sen lopettamisessa tai sakkojen määrän vahvistamisessa (ks. vastaavasti edellä 227 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 368 kohta, joka on vahvistettu edellä 68 kohdassa mainitussa valitusasiassa SGL Carbon v. komissio, 10.5.2007 annetulla tuomiolla, 87 kohta).

241 Edellä 83 kohdassa mainittu asia ADM I, johon kantaja viittaa väitettään perustellakseen, vahvistaa päinvastoin komission kannan oikeellisuuden.

242 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti mainitussa asiassa myöntää kantajalle 10 prosentin lisäalennuksen sillä perusteella, että se oli tosiasiallisesti ollut yhteistyössä menettelyssä, joka koski yhteistyötiedonannon soveltamisalan ulkopuolelle kuulumattomia tapauksia, todettuaan, että tuo asianomainen oli tosiasiallisesti ilmoittanut komissiolle siitä, että eräs toinen kartelliin osallistunut yritys oli hävittänyt asiakirjoja, ja että tämä seikka oli todettu komission päätöksen eräässä perustelukappaleessa ja se oli käyttänyt sitä päätellessään, että edellä tarkoitetun yrityksen yhteistyö ei ollut ollut

yhteistyötiedonannon B kohdassa tarkoitetulla tavalla täydellistä ja ettei sakon alentaminen siis ollut sen perusteella mahdollista (edellä 83 kohdassa mainittu asia ADM I, tuomion 304–312 kohta).

243 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi sitä vastoin, että komissio ei ollut kyennyt toteamaan minkäänlaisen kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa niiden tietojen perusteella, jotka kantaja tuossa asiassa antoi lysiinintuottajien välisen oletetun järjestelyn olemassaolosta 1970- ja 1980-luvulla, ”koska” tuon toimielimen päätös koski kyseistä kartellia vain heinäkuusta 1990 lähtien, jolloin kyseiset tuottajat aloittivat sen (edellä 83 kohdassa mainittu asia ADM I, tuomion 301 kohta).

244 Ylimääräisenä perusteluna on todettava, että olipa tilanne mikä hyvänsä, kantajan antamilla tiedoilla ei ole merkitystä.

245 Gerkenin tilanteesta on todettava, että kantaja väittää antaneensa tiedot, joiden avulla komissio saattoi todeta tuon yrityksen osallistuneen kyseiseen kartelliin.

246 Komissio on päätöksessä vastannut vastalauseisiin, jotka Hoffmann ja kantaja olivat esittäneet siihen, ettei Gerkenille ollut lähetetty väitetiedoksiantoa. Päätöksen 266 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Komission mielestä Gerkenin asema oli selvästi erilainen kuin Hoffmannin sen ajanjakson aikana, jolta Hoffmannin katsotaan olevan vastuussa. Komission tietojen mukaan Gerken ei koskaan osallistunut Euroopan tasolla pidettyihin kartellin kokouksiin, olipa kyse teknisen komitean kokouksista tai huippukokouksista. Ei siis

voida katsoa, että Gerken olisi ollut kartellin jäsen kuten Hoffmann. Voi olla, että Gerken samoin kuin tietyt muut, suhteellisen pienet yritykset, osallistui joihinkin kartellin järjestämiin paikallisiin kokouksiin. Komissiolla olevat todisteet tällaisesta osallistumisesta ovat kuitenkin hyvin niukkoja ja hajanaisia, toisin kuin ne lukuisat todisteet, jotka komissiolla on Hoffmannin jatketusta osallistumisesta sen ajanjakson aikana, jolta sen katsotaan olevan vastuussa. Lopuksi on syytä huomata, että Gerken oli 'leikkaajana' riippuvainen harkkotoimitusten jatkumisesta kohtuulliseen hintaan. Ainoa ajanjakso, jona Gerken näyttää olleen alttiimpi seuraamaan kartellia laskutetuissa hinnoissa, on juuri se ajanjakso, joka seurasi toimenpidettä, jolla SGL hankki Gerkenille harkkoja toimittaneen amerikkalaisen yrityksen erikoisgrafiittitoiminnot. Gerken näyttää muutamia vuosia myöhemmin joka tapauksessa toipuneen tullakseen yhdeksi harvoista jäljellä olevista kartellin kilpailijoista ETA:lla. Morganin 11.12.1997 pidetyssä teknisen komitean kokouksessa tekemien muistiinpanojen mukaan Gerken vieraili kaikkien Alankomaissa ja Belgiassa olevien suurten loppukäyttäjien luona ja ehdotti 20–25 prosenttia halvempia hintoja: 'Yleisvaikutelma on se, että G:stä (Gerken) on nykyisin vielä enemmän vaaraa kuin kaksi vuotta sitten. Ehdottomasti ei mitään valvontaa'."

247 Kantaja esittää komissiolle annettuina tietoina, joilla oli tarkoitus esittää näyttö Gerkenin osallistumisesta kartelliin, vain yhden johtajansa 18.2.2003 päivätyn ilmoituksen, jossa selvitetään kantajan ja Gerkenin vuosien 1997 ja 1999 välillä käymiä keskusteluja, jotka koskivat muun muassa rautatiealalla käytettävien maadoitusharjojen ja taajamaverkoissa käytettävien sähkömoottoriharjojen hintatasoja tarjouspyyntömenettelyissä. Tätä ilmoitusta täydentävät kantajan laatimat lyhyet taulukot, jotka koskevat ranskalaisten julkisen liikenteen yhtiöiden esittämiä tarjouspyyntöjä, ja niissä mainitaan muun muassa kilpailusääntöjen rikkomisesta epäiltyjen yritysten voittamat tarjouskilpailut tai kunkin kilpailijan tuotelajikohtaisesti saama liikevaihto.

248 On todettava, että tämä pelkkä ilmoitus, täydennettynä sellaisia tietoja sisältävillä taulukoilla, joista kaikilla ei ollut merkitystä, ei ole sellainen, että komissio voisi sen perusteella todeta Gerkenin syyllistyneen rikkomiseen kyseiseen kartelliin osallistu-

malla. Kantajan esittämät seikat voivat korkeintaan olla osoituksia Gerkenin osallistumisesta rikkomiseen siltä osin kuin kyse on yksinomaan Ranskasta ja tietyistä erikoistuotteista, kun huomataan, että tuon saman vuoden 1997 aikana Gerken kehitti aggressiivisen kaupallisen menettelytavan Alankomaissa ja Belgiassa (päätöksen 266 perustelukappale). Ne eivät osoita, että Gerken olisi osallistunut päätöksessä määriteltyyn yhteen ja jatkettuun rikkomiseen, joka kattoi ETA:n ja laajan ryhmän sähköisiä ja mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita sekä hiili- ja grafiittiharkot, joista nämä tuotteet valmistetaan (ks. vastaavasti asia T-28/99, Sigma Tecnologie v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1845, 40–52 kohta).

249 Lausumilla, jotka kantaja esittää tässä oikeudenkäynnissä jättämissään kirjelmissä Gerkenin väitetystä osallistumisesta kartellin paikallisiin kokouksiin ja komission päätöskäytännössä olevasta ristiriidasta siihen nähden, mikä kohtelu kantajalle päätöksessä varattiin suhteessa Gerkeniin, ei ole merkitystä arvioitaessa niiden komissiolle annettujen tietojen merkitystä, joilla pyrittiin osoittamaan Gerkenin osallistuneen kartelliin.

250 Kantaja väittää Morganista, että ne kolme tietoa, jotka se hallinnollisen menettelyn aikana ilmoitti, osoittavat, ettei Morgan täyttänyt yhtäkään niistä yhteistyötiedonannon B kohdassa asetetuista edellytyksistä, joiden nojalla sille olisi voitu olla määräämättä sakkoja, sillä tämä yritys ei toimittanut komissiolle kaikkia tietoja osallistumisestaan kilpailusääntöjen vastaisiin menettelyihin, ja se jopa antoi paikkansapitämättömiä tietoja siitä ajankohdasta, jona se lopetti kyseisiin menettelyihin osallistumisen.

251 Kantaja viittaa ensiksikin siihen, että se ilmoitti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa (145 kohta) komissiolle ottaneensa maaliskuussa 2003 yhteyttä Yhdys-

valtojen oikeusministeriön antitrust-yksikköön tiedottaakseen sille Morganin erään tytäryhtiön menettelyistä, jotka vaikuttivat siitä selvästi lainvastaisilta kilpailusääntöihin nähden.

252 Toiseksi se vetoaa siihen, että se ilmoitti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa (137 kohta) komissiolle, että Morgan oli jättänyt ilmoittamatta sille, että sitä vastaan oli huhtikuusta 1999 lähtien amerikkalaisen tytäryhtiönsä Morganite Industriesin välityksellä ollut Yhdysvalloissa vireillä menettely, joka koski grafiittituotteiden laitonta hintakartellia.

253 Väitetiedoksiantoon annettua vastausta luettaessa ilmenee, että nämä kaksi tietoa eivät koskeneet millään tavoin päätöksen kohteena ollutta kartellia, sillä ensimmäinen niistä koski Etelä-Koreaa ja toinen Amerikan markkinoita. Toisin kuin kantaja väittää, sellaisen yrityksen velvollisuudet, joka pyytää, ettei sille määrättäisi sakkoja, on loogista kyllä rajoitettu tutkinnan kohteina olevia kilpailunvastaisia menettelytapoja koskeviin tietoihin. Komission tutkinnan ja päätöksen kohteena oleva kartelli ei koske Etelä-Koreaa tai Yhdysvaltoja vaan Euroopan ja ETA:n aluetta.

254 Kolmanneksi kantaja väittää lähettäneensä komissiolle jäljennökset Yhdysvaltojen liittovaltion grand juryn 24.9.2003 päivätyistä syytekirjelmistä, jotka koskivat Morganin neljää entistä johtajaa ja joissa heitä syytettiin huhtikuun 1999 ja elokuun 2001 välillä tapahtuneesta todistajien lahjomisesta ja asiakirjojen tuhoamisesta tai salaamisesta. Näistä asiakirjoista ilmenee, että tuon ajanjakson aikana Morgan tuhotutti ja salasi Yhdysvaltojen ja yhteisön viranomaisilta useita hintojen vahvistamiseen liittyviä asiakirjoja ja että se menetteli näin voidakseen jatkaa näiden sopimusten soveltamista elokuuhun 2001 asti, vaikka se oli ilmoittanut lopettaneensa kaikenlaisen osallistumisen lainvastaisiin menettelyihin joulukuussa 1999.

255 Tarkemmin ottaen kantaja perustaa väitteensä seuraavaan katkelmaan:

”Huhtikuun 1999 ja kesäkuun 1999 välisenä aikana CC-2:n muodostama työryhmä vieraili Morganin Euroopassa olevissa laitoksissa ja otti haltuunsa ja salasi tai tuhosi kaikki sellaiset Morganin asiakirjoihin kuuluvat asiakirjat ja rekisterit, joissa oli todisteita hintojen vahvistamista koskevasta sopimuksesta – – Työryhmän jäsenet, muiden muassa CC-3, jättivät CC-4:lle kerätyt asiakirjat, joissa viitattiin hintojen vahvistamista koskevaan sopimukseen, jotta CC-4 voisi salata nämä asiakirjat amerikkalaisilta ja eurooppalaisilta viranomaisilta mutta myös, jotta nämä asiakirjat voitaisiin säilyttää salaisessa paikassa, jotta Morganin olisi mahdollista jatkaa hintojen vahvistamista koskevan sopimuksen soveltamista – – Työntekijät tuhosivat elokuussa 2001 grand juryn tutkinnan kohteina olleet asiakirjat CC-1:n ohjeiden mukaisesti.”

256 Näistä kolmansista tiedoista on todettava, että komissio täsmentää päätöksessä (67 perustelukappale), että Yhdysvaltojen oikeusministeri oli 4.11.2002 ilmoittanut, että Morganin Yhdysvalloissa oleva tytäryhtiö oli suostunut myöntämään syyllistyneensä syytekirjelmässä mainittuihin rikkomisiin ja siis osallistuneensa kansainväliseen kartelliin, jolla pyrittiin vahvistamaan erityyppisten Yhdysvalloissa ja muissa maissa myytävien sähköisten hiilituotteiden hinnat, ja että Yhdistyneessä kuningaskunnassa oleva emoyhtiö Morgan oli suostunut myöntämään syyllistyneensä tutkinnan häiritsemisyrityksiin. Päätöksessä selvitetään nimenomaisesti liittovaltion grand juryn 24.9.2003 päivättyjä syytekirjelmiä, jotka koskivat Morganin neljää entistä johtajaa ja joissa heitä syytettiin huhtikuun 1999 ja elokuun 2001 välillä tapahtuneesta todistajien lahjomisesta ja asiakirjojen tuhoamisesta tai salaamisesta.

257 Lisäksi on kiistatonta, että komissio sai Morganilta 30.10.2001 päivätyn kirjeen, jolla se täydensi 18.9.2001 päivätyssä, sakkojen määräämättä jättämistä koskevassa hakemuksessa esitettyjä tietoja ja jossa todetaan selvästi, että ”on selvää, että jotkut työntekijät ovat ottaneet haltuunsa ja/tai tuhonneet merkityksellisiä asiakirjoja”.

258 Näin ollen on selvää, että Morgan itse ilmoitti komissiolle vuodesta 2001 lähtien siitä, että sen oma henkilöstö salasi ja tuhosi ilmiannettuun kartelliin liittyviä asiakirjoja. Se että kantaja toimitti syyskuussa 2003 syytekirjelmät, vain vahvistaa jo tiedossa olleiden menettelyjen tapahtumisen ja Morganilla alussa olleen halun peitellä vastuutaan, vaikka se samalla antoi täsmennyksiä tämän halun konkreettisista ilmenemismuodoista.

259 Näissä olosuhteissa sillä, että myös Morgan totesi 30.10.2001 päivätyssä kirjeessä, että se tulisi ilmoittamaan komissiolle kaikki saadut lisätiedot, ja ettei se lähes kaksi vuotta myöhemmin ja toimitettuaan komissiolle jopa 4789-sivuisen kyseistä kartellia koskevan asiakirjavihkon ole lähettänyt 24.9.2003 päivättyjä syytekirjelmiä, ei ole merkitystä.

260 Tässä suhteessa on todettava, että kantaja tulkitsee asianomaisten asiakirjojen sisältöä laajentavasti. Se väittää niistä ilmenevän, että Morgan jatkoi osallistumistaan laittomiin menettelytapoihin sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa ainakin elokuuhun 2001 eikä joulukuuhun 1999 asti, kuten se oli todennut komissiolle, ja tämä selittää sen, ettei Morgan lähettänyt näitä asiakirjoja.

261 Edellä 255 kohdassa siteeratussa tekstissä todetaan, että todisteita salattiin, ”jotta Morganin olisi mahdollista jatkaa hintojen vahvistamista koskevan sopimuksen soveltamista”. Vaikka oletettaisiinkin, että kyseinen sopimus koski Yhdysvaltojen markkinoiden lisäksi myös Euroopan aluetta, ei tästä tekstistä – jossa viitataan vain asetettuun tavoitteeseen – eikä syytekirjelmistäkään yleisesti ottaen ilmene, että Morgan ja muut toimijat ovat tosiasiallisesti jatkaneet tämän sopimuksen soveltamista Euroopan markkinoilla joulukuun 1999, jolloin laittomat menettelytavat päätöksen mukaan lopetettiin, jälkeen elokuuhun 2001 asti. Kun otetaan huomioon, että kantaja ei kiistä kartellin muiden jäsenten lopettaneen osallistumisensa viimeistään joulukuussa 1999, on vaikeaa ymmärtää, että kartelli olisi voinut olla olemassa joulukuun 1999 jälkeen.

262 Se että komissio lopulta katsoi, että Morganin sakkoa oli alennettava, koska se oli toimittanut ratkaisevan tärkeitä todisteita, lakannut osallistumasta kartelliin viimeistään sinä ajankohtana, jona se antoi sen ilmi, antanut kaikki hyödylliset tiedot ja kaikki hallussaan olevat kartellia koskevat asiakirjat ja todisteet ”ajankohtana, jona se jätti hakemuksensa”, sekä jatkanut pysyvää ja täydellistä yhteistyötä koko tutkinnan ajan, kuuluu harkintaan, jonka valvonta ei kuulu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtäviin tässä oikeudenkäynnissä.

263 Edellä esitetty huomioon ottaen väite, jonka mukaan komissio ei ole ottanut huomioon lieventävänä olosuhteena sitä, että kantaja oli todellisessa yhteistyössä menettelyissä, jotka koskevat yhteistyötiedonannon soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia, ei ole perusteltu ja se on hylättävä.

264 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että komissio olisi tehnyt virheitä lieventäviä olosuhteita arvioidessaan, ja että kantajan vaatimus sakon määrän alentamisesta lieventävien olosuhteiden perusteella on hylättävä.

Kantajan yhteistyö hallinnollisen menettelyn aikana

Enimmäismäärältään 50 prosentin alentamista koskeva vaatimus

265 Komissio on yhteistyötiedonannossa määritellyt ne edellytykset, joilla komission kanssa kartelleja koskevissa tutkimuksissa yhteistyössä olevat yritykset voidaan

vapauttaa sakoista tai joilla niille muussa tapauksessa määrättävän sakon määrää voidaan alentaa (yhteistyötiedonannon A kohdan 3 alakohta).

266 Yhteistyötiedonannon D kohdassa todetaan seuraavaa:

”1. Jos yritys tarjoutuu yhteistyöhön ilman, että kaikki edellä B tai C kohdassa esitetyt edellytykset täyttyvät, yritykselle voidaan myöntää 10–50 prosenttia alennusta siihen sakkojen määrään, mikä sille olisi määrätty ilman yhteistyötä.

2. Näin voidaan menetellä erityisesti, jos:

– yritys toimittaa komissiolle ennen [väitetiedoksiannon lähettämistä] tietoja, asiakirjoja tai muita todisteita, jotka auttavat rikkomuksen todistamisessa

– saatuaan [väitetiedoksiannon] yritys ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat.”

267 Nyt esillä olevassa asiassa kantajan sakkoa on alennettu 40 prosentilla siitä sakon määrästä, joka sille yhteistyötiedonannon D kohdan perusteella olisi voitu määrätä.

268 Komissio toteaa arviointiaan perustellakseen päätöksen 324 perustelukappaleessa seuraavaa:

”Hieman sen jälkeen, kun [LCL] vastaanotti komission sille [asetuksen N:o 17] 11 artiklan nojalla osoittaman kirjeen, se pyysi, että siihen sovellettaisiin lieventämistoimenpiteitä. Sen yhteistyö on mennyt paljon tuossa kirjeessä vaadittuja vastauksia pidemmälle. [LCL] on omasta aloitteestaan antanut huomattavan määrän tuota ajankohtaa koskevia asiakirjoja, muun muassa useita kertomuksia kartellin kokouksista, joita ei ollut mainittu komission 11 artiklan nojalla lähettämässä kirjeessä. [LCL] on myös antanut useita yrityksen johtajien tai entisten johtajien allekirjoittamia ilmoituksia, joissa kerrotaan heillä kartellin toiminnoissa olleesta asemasta. [Se] on antanut tuotteen markkinoita ja kartellin toimintoja koskevan yksityiskohtaisen ja hyödyllisen kuvauksen kunkin asiakasryhmän osalta. Kun Morganin jo toimittamien todisteiden määrä ja laatu otetaan huomioon, [LCL:n] ja muiden sellaisten yritysten, jotka ovat pyytäneet lieventämistoimenpiteiden soveltamista, omasta aloitteestaan toimittamat todisteet tuovat vain vähäisen lisäarvon komission hallussa jo oleviin todisteisiin. Komissio katsoo kuitenkin, että [LCL:n] omasta aloitteestaan toimittamat todisteet ovat kokonaisuutena ottaen olleet avuksi rikkomisen olemassaolon toteamisessa.”

269 Komissio totesi myös, että kantaja ilmoitti sille väitetiedoksiannon saatuaan, ettei se kiistänyt niiden tosiseikkojen olemassaoloa, joihin komission syytteet perustuivat (päätöksen 325 perustelukappale).

270 On tärkeää korostaa, ettei sitä, että kantaja päätöksen tekoajankohtana täytti yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa asetetut edellytykset, ole kiistetty, ja on huomautettava, että myönnetyt alennukset olivat vastaavasti 30 prosenttia ja 10 prosenttia komission kirjelmissään esittämien täsmennysten mukaan. Riita koskee myönnetyn alennuksen määrää, jonka kantajan mukaan olisi pitänyt olla kokonaisuudessaan 50 prosenttia, eli suurin mahdollinen alennus.

271 On muistutettava, että komissiolla on sakkojen laskentatavassa laaja harkintavalta, ja se voi ottaa tältä osin huomioon lukuisia tekijöitä, joihin kuuluu kyseessä olevien yritysten yhteistyö tämän toimielimen yksiköiden suorittaman tutkimuksen aikana. Komission on tässä yhteydessä suoritettava tosiseikkoja koskevia monimutkaisia arvioita, kuten arvioita, jotka koskevat mainittujen yritysten yhteistyötä (edellä 68 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, 81 kohta).

272 Komissiolla on tässä suhteessa laaja harkintavalta, kun se arvioi yrityksen yhteistyön laatua ja hyödyllisyyttä muun muassa suhteessa muiden yritysten myötävaikutukseen asian selvittämisessä (edellä 68 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, 88 kohta).

273 Kantajan päättelyllä, jonka mukaan 50 prosentin enimmäisalennus seuraa automaattisesti yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa asetettujen edellytysten täyttymisestä, evätään komissiolta se harkintavalta, joka on ilmaistu muun muassa määräämällä, että alennuksen määrä voi olla 10 ja 50 prosentin välillä.

274 Kuten päätöksen 324 perustelukappaleesta ilmenee, komissio perusti myönnettyä alennusta koskevan arviointinsa yhtäältä siihen, että kantajan toimittamilla todisteilla tuotiin vain vähäinen lisäarvo komission hallussa jo oleviin, Morganin toimittamiin todisteisiin, ja toisaalta siihen, että kantajan yhteistyö alkoi sen jälkeen, kun se vastaanotti sille asetuksen N:o 17 11 artiklan perusteella osoitetun kirjeen.

275 Kantaja arvostelee komission käyttämän ensimmäisen tarkasteluperusteen merkitystä.

276 Tältä osin on syytä muistuttaa oikeuskäytännössä todetun, että sakkojen alentaminen kilpailulainsäädännön rikkomiseen osallistuneiden yritysten komission kanssa tekemän yhteistyön vuoksi perustuu näkemykseen siitä, että tällainen yhteistyö helpottaa komission tehtävää sen pyrkiessä toteamaan rikkomisen olemassaolon ja – tarvittaessa – saamaan sen loppumaan (edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 399 kohta; edellä 164 kohdassa mainittu asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 325 kohta; asia T-338/94, Finnboard v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1617, 363 kohta ja edellä 83 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof v. komissio, tuomion 330 kohta).

277 Kun alennuksen olemassaolon syy otetaan huomioon, komissio ei voi sivuuttaa annettujen tietojen hyödyllisyyttä, jota on välttämättä tarkasteltava suhteessa sen hallussa jo oleviin todisteisiin.

278 Kantaja väittää, että komissio ei voi perustellusti suhteuttaa sen avunannon hyödyllisyyttä Morganin avunannon hyödyllisyyteen, koska näiden kahden yrityksen antamien tietojen hyödyllisyys heijastuu jo siinä, että näille yrityksille valittiin eri alennusluokat.

279 On todettava, ettei se, että komissio katsoi, että Morganin sakkoa oli alennettava yhteistyötiedonannon B kohdan nojalla todetun yhteistyön erityislaatu huomioon ottaen, kiellä sitä tämän jälkeen yhteistyötiedonannon D kohdan perusteella arvioimasta kantajan yhteistyötä ja siis annettujen tietojen hyödyllisyyttä suhteessa muiden yritysten, tässä tapauksessa Morganin, jo ilmoittamiin todisteisiin. Kuten komissio aivan oikein korostaa, vaikka yhteistyötiedonannon B, C ja D kohtien välinen perustavanlaatuinen ero on annettujen tietojen hyödyllisyys, komissio voi käyttää hyödyllisyysperustetta päättäessään, mikä on alennuksen määrä kussakin kyseisissä kohdissa määrätyn sakon alennusluokassa.

280 Vaikka kantaja arvostelee komission käyttämän ensimmäisen tarkasteluperusteen merkitystä, se ei sitä vastoin aseta kyseenalaiseksi niitä päätelmiä, jotka komissio teki konsernia koskevan 4789-sivuisen asiakirjan toimittaneen Morganin yhteistyön laadusta, eikä siitä seurannutta päätelmää, jonka mukaan kantajan itsensä toimittamien todisteiden lisäarvo oli heikko. Kantaja toteaa nimenomaisesti, ettei se kiistä sitä seikkaa, että sen hyödyllisyys menettelyssä oli vähäisempi kuin Morganin.

281 Toisesta perusteesta, jonka komissio pysytti vahvistaessaan kantajalle myönnetyn alennuksen määrän 40 prosentiksi, on todettava, että kantaja väittää komission väärin kiistäneen kantajan yhteistyön oma-aloitteisuuden ja sen, että se oli ollut yhteistyössä jo ennen väitetiedoksiannon lähettämistä, mikä on ainoa yhteistyötiedonannon D kohdassa määrätty edellytys.

282 Kannattaa korostaa komission todenneen – kuten päätöksen tekstistä ja etenkin sen 324 perustelukappaleesta ilmenee –, ettei se kiistänyt kantajan yhteistyön oma-aloitteisuutta sellaisenaan. Se väittää kuitenkin, että kun se arvioi tätä yhteistyötä kokonaisuutena, se voi ottaa huomioon sen, että tämä alkoi tietojensaantipyynnön lähettämisen jälkeen. Se lisää, että ratkaiseva seikka kieltäydyttäessä myöntämästä 50 prosentin enimmäisalennusta on ollut kantajan toimittamista tiedoista saatu vähäinen hyöty.

283 Kuten jo on esitetty, komissiolla on laaja harkintavalta, kun se arvioi yrityksen yhteistyön laatua ja hyödyllisyyttä (edellä 68 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, 88 kohta), ja se voi kokonaisarvioinnissa ottaa huomioon, että tämä yritys toimitti sille asiakirjoja vasta tietojensaantipyynnön saatuaan (edellä 158 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 365 kohta, joka on vahvistettu edellä 68 kohdassa mainituissa yhdistetyissä valitusasioissa Dansk Rørindustri ym. v. komissio annetulla tuomiolla, 408 kohta), mutta se ei kuitenkaan

voi olla ratkaiseva syy vähätellä yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitettua yrityksen yhteistyötä (edellä 146 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 410 kohta).

284 Kantaja väittää, ettei komissio joka tapauksessa ole osoittanut, että kantaja tiesi tietojensaantipyynnöstä lähettäessään 16.8.2002 päivätyn kirjeen, jossa se pyysi lieventämistoimien soveltamista. Se toteaa, että muutamia tunteja ennen kuin se 16.8.2002 vastaanotti tietojensaantipyynnön, se oli esittänyt yhteistyötiedonannon soveltamista koskevan pyynnön, jonka jäljennöksen se on liittänyt kannekirjelmään.

285 Tässä asiakirjassa, joka on tosiaankin päivätty 16.8.2002 ja joka on telekopioviesti, josta ei ilmene, onko sen lähettäminen onnistunut tai minä päivänä se on lähetetty, mainitaan, että ”[LCL] pyytää, että siihen sovellettaisiin [yhteistyö]tiedonantoa asiassa, joka koskee sähkömoottoreiden syöttöharjoja siinä menettelyssä, jonka komissio on aloittanut tätä yritystä vastaan”, ja tämä sanamuoto tukee päätöksessä mainitun aikajärjestyksen paikkansapitävyyttä.

286 Vastatessaan komission huomautukseen, jonka mukaan maininta ”siinä menettelyssä, jonka komissio on aloittanut” osoittaa, että kantaja oli vastaanottanut tietojensaantipyynnön ja että se tiesi siitä, kantaja toteaa vastineessaan viitanneensa isostaattisten grafiittien alalla aloitettuun menettelyyn.

287 Kuten komissio korostaa, jos tämä kantajan lausuma pitäisi paikkansa, olisi katsottava, että 16.8.2002 päivätyllä kirjeellä, jolla kantajalle tarjottiin yhteistyötä, ei ollut mitään yhteyttä tähän asiaan, ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pitäisi jättää se täysin huomiotta. Kantaja ei siis olisi edelleenkään osoittanut toimineensa yhteistyössä ennen tietojensaantipyynnön vastaanottamista.

288 Lisäksi on todettava, että tuossa 16.8.2002 päivätyssä kirjeessä mainitaan nimenomaisesti asia ”sähkömoottoreiden syöttöharjat”, jotka ovat sähköisiin ja mekaanisiin hiili- ja grafiittituotteisiin kuuluvia tuotteita, jotka olivat päätöksessä tarkoitetun kartellin kohteena.

289 Olipa miten oli, on todettava, että kantajan todellinen yhteistyö alkoi vasta 22.8.2002, jolloin se toimitti komissiolle ensimmäiset kartellia koskevat asiakirjat, eli siis sen jälkeen, kun se vastaanotti komission sille asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla osoittaman kirjeen.

290 Viittauksesta komission aikaisempaan päätöskäytäntöön, jolla kantajan vaatimaa 50 prosentin enimmäisalennusta voitaisiin perustella, edellä 110 kohdassa on jo todettu, että komission päätöskäytäntö ei ole sakkojen määrittämisen oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla ja että muita asioita koskevat päätökset ovat luonteeltaan vain viitteellisiä syrjinnän mahdollisen olemassaolon osalta, koska on epätodennäköistä, että niihin liittyvät olosuhteet, kuten markkinat, tuotteet, yritykset ja asianomaiset ajanjaksot, olisivat identtisiä. On todettava, ettei kantaja ole todistanut, että tällaista syrjintää olisi tapahtunut. Pelkästään se, että komissio on aiemmassa päätöskäytännössään myöntänyt tietyn suuruisen alennuksen tietynlaisen käyttäytymisen vuoksi, ei merkitse että sillä olisi velvollisuus myöntää suhteellisesti yhtä suuri alennus, kun se arvioi vastaavanlaista käyttäytymistä jossain myöhemmässä hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 90 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 458 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

291 Edellä esitetyistä lausumista seuraa, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että komissio olisi arvioinut sen yhteistyötä selvästi väärin myöntäessään sille yhteistyötiedonannon D kohdan nojalla 40 prosentin alennuksen.

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

292 Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista koskevasta väitteestä on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asianomaisten yritysten harjoittamaa yhteistyötä arvioidessaan komissio ei saa jättää huomiotta kyseistä periaatetta, jota loukataan, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (ks. edellä 146 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 394 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

293 Kantaja väittää ensinnäkin, että komissio antoi Morganille yhteistyötiedonannon B kohdan perusteella 100 prosentin alennuksen, vaikka tuo yritys salasi komissiolta tiettyjä hyödyllisiä tietoja, jotka liittyivät sen osallistumiseen grafiittituotteiden hintakartelliin Yhdysvalloissa, ja antoi komissiolle paikkansapitämättömiä tietoja, jotka koskivat sen laittomiin toimintoihin osallistumisen lopettamista Yhdysvalloissa ja Euroopassa.

294 Kantaja päättelee tästä, että välttääkseen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vakavan loukkaamisen komission olisi pitänyt luonnehtia uudelleen kantajan lieventävien toimenpiteiden soveltamisesta tekemä pyyntö ja olla B kohdan nojalla määräämättä tälle sakkoa tai vähintäänkin myöntää tälle yhteistyötiedonannon D kohdassa määrätty enimmäisalennus sakon määrästä, koska se myönsi Morganille kyseisen tiedonannon B kohdassa määrätyn enimmäisalennuksen sakon määrästä.

295 Siltä osin kuin kantaja vetoaa siihen, että Morganin saamaa sakkoa on alennettu lainvastaisesti, ja vaikka komission oletettaisiinkin perusteettomasti myöntäneen kyseiselle yritykselle alennuksen soveltamalla virheellisesti yhteistyötiedonantoa, on

huomautettava, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen on sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen noudattamisen kanssa, ja sen mukaan kukaan ei voi omaksi edukseen vedota toisen hyväksi tapahtuneeseen lainvastaisuuteen (asia 134/84, Williams v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 4.7.1985, Kok. 1985, s. 2225, 14 kohta; edellä 113 kohdassa mainittu asia SCA Holding v. komissio, tuomion 160 kohta ja edellä 158 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 367 kohta).

296 Sitten on todettava, että Morgan ja kantaja eivät olleet toisiinsa verrattavissa olevissa tilanteissa ja että tämä tilanteiden objektiivinen erilaisuus selittää ja oikeuttaa sen, että komissio kohteli niitä eri tavoin yhteistyötiedonantoa soveltaessaan.

297 On korostettava, että niiden edellytysten joukossa, jotka on asetettu sakkojen määräämättä jättämiselle tai sakkojen määrän hyvin huomattavalle alentamiselle, sellaisina kuin niistä määrätään yhteistyötiedonannon B kohdassa, on edellytys, jonka mukaan yrityksen on pitänyt ensimmäisenä esittää ratkaiseva näyttö kartellin olemassaolosta. Kantaja itse toteaa vastauksessaan, ettei se kiistä sitä, että sen yhteistyön hyödyllisyys menettelyssä oli ollut vähäisempää kuin Morganin ja ettei asia myöskään olisi voinut olla toisin, sillä komission oli ollut Morganin toimittamien tietojen nojalla mahdollista todeta kartellin olemassaolo, joten kantajan apu saattoi vain edistää rikkomisen olemassaolon vahvistamista.

298 Näin ollen väitteet, jotka koskevat epäyhdenvertaista kohtelua suhteessa Morganiin, ja siihen liittyvä kantajan vaatimus siitä, että siihen sovelletaan yhteistyötiedonannon B kohdan määräyksiä tai että sille myönnetään yhteistyötiedonannon D kohdassa määrätty sakon enimmäisalennus, on hylättävä.

299 Toiseksi kantaja toteaa, että huolimatta siitä, että SGL:n yhteistyö oli erittäin rajoitettua ja viivästynyttä, minkä komissio itsekin toteaa päätöksessä, komissio myönsi yhteistyötiedonannon nojalla sille kuitenkin 20 prosentin alennuksen sakon määrästä, kun taas kantajalle myönnettiin vain 40 prosentin alennus täydestä ja kokonaisvaltaisesta yhteistyöstä.

300 Nämä lausumat eivät osoita, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai suhteellisuusperiaatettakaan olisi loukattu siten, ettei komissio olisi tosiasiallisesti ja asianmukaisesti ottanut huomioon kantajan yhteistyötä, joka oli objektiivisesti ottaen ollut merkittävämpää kuin SGL:n.

301 Kantajan ennen väitetiedoksiannon lähettämistä tekemän yhteistyön perusteella määrätty alennus on nimittäin kolme kertaa suurempi kuin SGL:lle myönnetty alennus, sillä se on 30 prosenttia ensin mainitulle ja 10 prosenttia toiseksi mainitulle. Koska nämä kaksi yritystä olivat myöntäneet väitetiedoksiannossa esitettyjen tosiseikkojen olemassaolon, niille myönnettiin tästä syystä loogisesti sama 10 prosentin alennus pelkästään tällä perusteella.

302 Tältä osin on todettava, ettei kantaja ole osoittanut, missä suhteessa komission tässä oikeudenkäynnissä muotoilema, myönnettyjä 40 ja 20 prosentin alennuksia koskeva numeerinen erittely ei olisi perusteltu. Näitä komission kirjelmissään antamia, päätöstä täydentäviä tietoja ei voida pitää työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdassa kiellettynä uutena perusteena.

303 Lisäksi kantaja esittää, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamisen estääkseen komission olisi pitänyt yhteistyötiedonannon perusteella myöntää sille 50:tä prosenttia huomattavasti suurempi sakon alennus, koska se myönsi SGL:lle - joka esti komission tutkimuksia – ”55” prosentin suuruisen alennuksen (20 prosenttia yhteistyöstä ja 33 prosenttia muiden tekijöiden nojalla).

304 Kuten kantaja itsekin korostaa, 33 prosentin alennus on myönnetty ”muiden tekijöiden” nojalla, mutta tällainen väite ei voi olla epäyhdenvertaisesta kohtelusta yhteistyötiedonannon soveltamisessa esitetyn väitteen merkityksellinen perusta. Kantaja ottaa esille sen, että komissio ottaa huomioon ”muita tekijöitä”, lisäksi erityisessä perusteessa, joka tutkitaan myöhemmin.

305 Siltä osin kuin kantaja vetoaa siihen, että SGL:n saamaa sakkoa on alennettu lainvastaisesti, ja vaikka komissio olisikin perusteettomasti myöntänyt kyseiselle yritykselle alennuksen soveltamalla virheellisesti yhteistyötiedonantoa, on huomautettava, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen on sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen noudattamisen kanssa, ja sen mukaan kukaan ei voi omaksi edukseen vedota toisen hyväksi tapahtuneeseen lainvastaisuuteen.

306 Edellä esitetyistä lausumista seuraa, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että sitä olisi kohdeltu syrjivästi ja/tai suhteellisuusperiaatteen vastaisesti, kun komissio sovelsi yhteistyötiedonantoa.

Sakon määrän alentamatta jättäminen ”muiden tekijöiden” perusteella

307 On tärkeää muistuttaa, että päätöksen siinä osassa, jonka otsikko on ”Maksukyky ja muut tekijät”, komissio on ensin hylännyt SGL:n ja kantajan väitteet, joilla pyrittiin todistamaan niiden kyvyttömyys maksaa sakko tässä asiassa (päätöksen 340–357 perustelukappale).

308 Tämän jälkeen komissio muistutti, että se oli vastikään jo määrännyt SGL:lle huomattavia sakkoja sen osallistumisesta muihin kartellitoimintoihin, eli 80,2 miljoonan euron sakon asiassa elektrodigrafiitit ja kaksi yhteismäärältään

27,75 miljoonan euron suuruista sakkoa sen osallistumisesta isostaattisten grafiittien kartelliin ja puristettujen grafiittien kartelliin asiassa erikoisgrafiitit (päätöksen 358 perustelukappale). Kun SGL:n vakavat taloudelliset vaikeudet ja nämä viime aikoina määrätyt sakot sekä se, että sen syyksi luetut eri kartellitoiminnot olivat tapahtuneet samanaikaisesti, otettiin huomioon, komissio katsoi, että näissä erityisissä olosuhteissa tosiasiallisen varoittavuuden takaamiseksi ei ollut tarpeen määrätä SGL:lle sakon koko määrää, ja se siis alensi sitä 33 prosentilla, jolloin sakon määräksi tuli 23,64 miljoonaa euroa (päätöksen 360 perustelukappale).

309 Koska komissio sitä vastoin piti kantajan tilannetta hyvin erilaisena kuin SGL:n, se ei myöntänyt kantajalle ”muiden tekijöiden” nojalla alennusta sakon määrästä. Komissio toteaa tältä osin, että SGL:lle samanaikaisista kartellitoiminnoista tuohon mennessä määrättyjen sakkojen kokonaismäärä oli lähes 10 prosenttia SGL:n maailmanlaajuisesta liikevaihdosta vuonna 2002, kun se kantajan kohdalla, jolle oli määrätty 6,97 miljoonan euron sakko sen osallistumisesta isostaattisten grafiittien kartelliin, oli 1 prosentti. Komissio korostaa taloudellisia suhdelukuja koskevan vertailevan tarkastelun perusteella myös sitä, että SGL:n taloudellinen tilanne on paljon huonompi kuin kantajan nykyinen tilanne (päätöksen 361 ja 362 perustelukappale).

310 Kantaja korostaa, että komissio on näin menetellessään loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

311 On huomattava, että kantajan tämän perusteen tueksi kehittelemät lausumat perustuvat olettamaan, jonka mukaan komissiolla ei oikeuskäytäntö ja itse päätöksen sisältö huomioiden ollut perusteltua syytä ottaa huomioon yksin tai toisten seikkojen kanssa SGL:n taloudellista tilannetta. Koska komissiolla kantajan mukaan oli velvollisuus jättää SGL:n taloudellinen kyky huomiotta, sakon määrän alentaminen voitiin perustaa vain tuolle yritykselle vastikään määrättyihin sakkoihin.

312 Tämä ajatuksenkulku mahdollistaa sen, että kantaja voi jättää SGL:n kohtelun vertailevasta tarkastelusta sivuun viimeksi mainitun taloudellista tilannetta koskevan kysymyksen ja ottaa huomioon vain sen, että se oli määrätty maksamaan sakkoja (sakot, jotka sille määrättiin asiassa erikoisgrafiitit Yhdysvalloissa ja tässä päätöksessä, yhteensä 50,02 miljoonaa euroa), ja vaatia yhdenvertaisen kohtelun periaatteen nojalla, että sen sakkoa alennetaan vastaavasti ja samassa suhteessa.

313 On todettava, että nämä kantajan lausumat perustuvat väärään lähtökohtaan ja että ne on siis hylättävä.

314 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei ole velvollinen ottamaan sakon suuruutta määrittäessään huomioon asianomaisen yrityksen tappiollista taloudellista tilannetta, sillä tällaisen velvollisuuden hyväksyminen merkitsisi perusteettoman kilpailuedun antamista niille yrityksille, jotka ovat vähiten sopeutuneita markkinatilanteeseen (ks. edellä 146 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 370 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), mikä ei tarkoita sitä, ettei se voisi näin tehdä. Tämä on myös päätöksen 349 ja 356 perustelukappaleen, joissa edellä mainittua oikeuskäytäntöä siteerataan lähes sanatarkasti, tarkoitus.

315 Komissio alensi tässä asiassa SGL:lle määrätyn sakon määrää siitä syystä, että sillä oli vakavia taloudellisia vaikeuksia sen vuoksi, että se oli vastikään kaksi kertaa määrätty maksamaan sakkoja samanaikaisesti tapahtuneista yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisista.

316 Kantaja ei ole selvästi väittänyt eikä joka tapauksessa näyttänyt toteen, että se oli SGL:n asemaan verrattavissa olevassa asemassa etenkin taloudellisen terveyden suhteen, ja näin on, koskipa SGL:n kanssa tehty vertailu viimeksi mainitun tilannetta asiassa erikoisgrafiitit tai tässä oikeudenkäynnissä.

317 Näin ollen SGL:n ja kantajan tilanteen objektiivinen ero selittää ja oikeuttaa sen, että niitä on kohdeltu eri tavoin, eikä komissiota voida tässä asiassa moittia yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tai suhteellisuusperiaatteen loukkaamisesta.

318 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, että kaikki kantajan esittämät kanneperusteet on hylättävä ja sen nostama kanne on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

319 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian ja koska komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, kantaja on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN
OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Le Carbone-Lorraine velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vilaras Prek Ciucă

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä lokakuuta 2008.

E. Coulon M. Vilaras

kirjaaja jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Riidan taustalla olevat tosiseikat . . . . . II - 2675

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset . . . . . II - 2682

Oikeudellinen arviointi . . . . . II - 2684

Oikeudellinen virhe, jonka komissio on tehnyt jättäessään rajaamatta kyseisten tavaroiden markkinat tai ainakin kyseisten tavaroiden luokat . . . . . II - 2685

Rikkomisen luonnehdinta . . . . . II - 2685

Menettely komissiossa . . . . . II - 2690

Rikkomisen vakavuutta koskevan arvioinnin virheellisyys ja sakon laskentapohjan suhteettomuus . . . . . II - 2695

Sakon laskentapohjan liiallisuus moitittujen menettelytapojen rajoitettuun vaikutukseen nähden . . . . . II - 2697

Sakon laskentapohjan liiallisuus siihen nähden, että kantaja osallistui kartelliin vain vähäisessä määrin . . . . . II - 2705

Sakon laskentapohjan liiallisuus suhteessa kantajan liikevaihtoon . . . . . II - 2707

Sakon varoittavan vaikutuksen huomioon ottaminen . . . . . II - 2714

Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen . . . . . II - 2720

Rikkomisen kesto . . . . . II - 2721

Lieventävät seikat . . . . . II - 2723

Kantajan passiivista asemaa ei ole otettu huomioon . . . . . II - 2724

Sen huomiotta jättäminen, ettei tiettyjä sopimuksia ja/tai lainvastaisia menettelytapoja tosiasiallisesti sovellettu . . . . . II - 2731

Sen huomiotta jättäminen, että rikkominen lopetettiin ennen tutkinnan alkamista II - 2742

Sen huomiotta jättäminen, että kantaja oli todellisessa yhteistyössä menettelyissä, jotka koskivat yhteistyötiedonannon soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia . II - 2744

Kantajan yhteistyö hallinnollisen menettelyn aikana . . . . . II - 2753

Enimmäismäärältään 50 prosentin alentamista koskeva vaatimus . . . . . II - 2753

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen . . . . . II - 2761

Sakon määrän alentamatta jättäminen ”muiden tekijöiden” perusteella . . . . . II - 2764

Oikeudenkäyntikulut . . . . . II - 2767